ĢENERĀLADVOKĀTES ELEANORAS ŠARPSTONES [*ELEANOR SHARPSTON*] SECINĀJUMI, sniegti 2006. gada 15. jūnijā [1]

1. Ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu *Sección Primera de la Audiencia Provincial de Málaga* [Malagas provinces tiesas Pirmā nodaļa] (Spānija) (turpmāk tekstā — "iesniedzējtiesa") vēlas noskaidrot *ne bis in idem* principa, kurš noteikts Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu [2] (turpmāk tekstā — "*CAAS*"), 54. pantā, piemērošanas jomu.

2. Iesniedzējtiesa it īpaši vēlas uzzināt, vai no šī principa izriet, ka vienas dalībvalsts tiesas nolēmums neturpināt par noteiktiem faktiem ierosinātu kriminālprocesu saskaņā ar valsts tiesību aktiem, kuri nosaka, ka ir iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības par likumpārkāpumu, aizliedz citas dalībvalsts krimināltiesām saukt pie kriminālatbildības šos pašus vai citus apsūdzētos par noziegumu, kas izriet no šiem faktiem.

3. Lai atbildētu uz šo jautājumu, Tiesai ir jādefinē *ne bis in idem* principa pamataspekti *CAAS* 54. pantā (un tādējādi vispārīgāk, protams, arī Kopienu tiesību aktos), proti, vai šo principu var piemērot tikai tad, ja pirmā tiesa ir pieņēmusi lēmumu pēc tiesisko apstākļu izvērtēšanas.

Atbilstošās tiesību normas

Atbilstošās Šengenas acquis *un* CAAS *tiesību normas*

4. Atbilstoši 1. pantam Protokolā, ar ko iekļauj "Šengenas *acquis*" Eiropas Savienības sistēmā [3] (turpmāk tekstā — "Protokols"), trīspadsmit dalībvalstis, tostarp Spānija un Portugāle, ir pilnvarotas izveidot ciešāku savstarpēju sadarbību tā sauktā Šengenas *acquis* piemērošanas jomās.

1 — Oriģinālvaloda — angļu.

2 — OV 2000, L 239, 19. lpp.

3 — Ar Amsterdamas līgumu pievienots Līgumam par Eiropas Savienību (turpmāk tekstā — "LES") un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam.

5. Protokola pielikums definē "Šengenas *acquis*" kā tādu, kas ietver līgumu starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām, kas ir parakstīts Šengenā 1985. gada 14. jūnijā [4] (turpmāk tekstā — "Šengenas nolīgums"), un it īpaši *CAAS*.

6. Šengenas nolīguma un *CAAS* parakstītāju mērķis ir "atcelt personu pārvietošanās kontroli pie kopīgām robežām [..]" [5], ievērojot, ka "vēl ciešākai savienībai starp Eiropas Kopienu dalībvalstu tautām jāizpaužas visu dalībvalstu pilsoņu brīvībā šķērsot iekšējās robežas [..]" [6]. Ņemot vērā Protokola preambulas pirmo apsvērumu, Šengenas *acquis* ir paredzēts, "lai uzlabotu Eiropas integrāciju un jo īpaši, lai Eiropas Savienībai ļautu straujāk kļūt par telpu, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums [..]".

7. Saskaņā ar LES 2. panta pirmā apakšpunkta ceturto ievilkumu saglabāt un attīstīt Savienību kā telpu, kurā personu brīva pārvietošanās ir nodrošināta saistībā ar piemērotiem pasākumiem, kas attiecas uz ārējo robežu kontroli, patvēruma meklētājiem, imigrāciju un noziedzības novēršanu un apkarošanu, ir viens no Eiropas Savienības mērķiem.

8. Protokola 2. panta 1. punkta pirmā daļa nosaka, ka no Amsterdamas līguma spēkā stāšanās dienas Šengenas *acquis* piemēro uzreiz visās trīspadsmit Protokola 1. pantā minētajās dalībvalstīs.

9. Piemērojot Protokola 2. panta 1. punkta otrās daļas otro teikumu, Padome pieņēma Lēmumu 1999/436/EK, ar ko atbilstīgi Eiropas Kopienas dibināšanas līguma un Līguma par Eiropas Savienību attiecīgajiem noteikumiem nosaka tiesisko bāzi visām normām un lēmumiem, kas veido Šengenas *acquis* [7]. No šā lēmuma 2. panta kopskatā ar tā A pielikumu izriet, ka Padome ir izvēlējusies LES 34. un 31. pantu, kas iekļauti Līguma par Eiropas Savienību VI sadaļā ar nosaukumu "Noteikumi par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās", kā juridisko pamatu *CAAS* 54.–58. pantam.

4 — OV 2000, L 239, 13. lpp.

5 — *CAAS* preambulas otrais apsvērums.

6 — Šengenas nolīguma preambulas pirmais apsvērums.

7 — 1999. gada 20. maija lēmums (OV 1999, L 176, 17. lpp.).

10. *CAAS* 54.–58. pants veido III sadaļas ar nosaukumu "Policija un drošība" 3. nodaļu ar nosaukumu "*Ne bis in idem* principa piemērošana" [8].

11. *CAAS* 54. pants nosaka, ka "personu, kuras sakarā vienā Līgumslēdzējā Pusē ir pieņemts galīgais tiesas spriedums, nedrīkst par to pašu nodarījumu saukt pie atbildības citā Līgumslēdzējā Pusē, ar noteikumu, ka notiesāšanas gadījumā sods jau ir izciests, to izcieš vai to vairs nevar izpildīt atbilstīgi tās Līgumslēdzējas Puses tiesību aktiem, kurā spriedums pieņemts."

12. *CAAS* 57. pants iever noteikumus, kas nodrošina, ka Līgumslēdzēju Pušu kompetentas iestādes sadarbojas, lai apmainītos ar informāciju, kas īsteno *non bis in idem* principu.

Starptautiskās konvencijas attiecībā uz ne bis in idem principu

13. Vairākas konvencijas tieši vai netieši regulē *ne bis in idem* principa piemērošanu starptautiskā un Eiropas līmenī [9]. Starp tām ir Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā — "ECTK") Protokols Nr. 7, kura 4. pants ir tieši par *ne bis in idem* principu.

14. Protokola Nr. 7 4. panta 1. punkts nosaka, ka "nevienu nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt krimināllietā tajā pašā valstī par noziegumu, par kuru viņš jau ir ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu

8 — Šo tiesību normu teksta pamatā ir 1987. gada 25. maijā starp Eiropas Kopienu dalībvalstīm parakstītā Konvencija par principa *ne bis in idem* piemērošanu, kura nestājās spēkā, jo nepieciešamais dalībvalstu skaits to neratificēja. Citi spēkā esoši Kopienu pasākumi, kuri norāda uz *non bis in idem* principu, ir: Padomes 1995. gada 18. decembra Regulas Nr. 2988/95 par Eiropas Kopienu finanšu interešu aizsardzību (OV L 312, 1. lpp.) 6. pants kopā ar 10. apsvērumu, Konvencijas par Eiropas Kopienu finanšu interešu aizsardzību (OV 1995, C 316, 49. lpp.) 7. pants, Konvencijas par cīņu pret korupciju, kurā iesaistītas Eiropas Kopienas amatpersonas vai Eiropas Savienības dalībvalstu amatpersonas (OV 1997, L 195, 1. lpp.), 10. pants un Pamatlēmuma par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm (OV 2002, L 190, 1. lpp.) 3. panta 2. punkts un 4. panta 3. un 5. punkts. Līguma par Konstitūciju Eiropai projekta II-110. pants "konstitucionālā" līmenī nostiprināja *non bis in idem* principu kā vienu no Savienības pamattiesībām. Šī noteikuma ar nosaukumu "Tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam krimināllietā par to pašu noziedzīgo nodarījumu" redakcija ir šāda: "Nevienu nedrīkst atkārtoti tiesāt vai sodīt krimināllietā par nodarījumu, par kuru viņš saskaņā ar likumu Savienībā jau ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu."

9 — ANO līmenī 1966. gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14. panta 7. punkts nosaka, ka "nevienu nedrīkst atkārtoti notiesāt vai sodīt par noziegumu, par kuru viņš jau ticis galīgi notiesāts vai attaisnots saskaņā ar katras valsts likumu un kriminālprocesa noteikumiem". Eiropas kontekstā 1970. gada Konvencijas par krimināllietās taisīto spriedumu starptautisko spēkā esamību 53.–55. pants un 1972. gada Eiropas konvencijas par tiesvedības nodošanu krimināllietās, ko pieņēmusi Eiropas Padome, 35.–37. pants ar identiskiem terminiem regulē starptautisko *ne bis in idem* principu. Tomēr abas šīs konvencijas ir ratificējušas tikai dažas valstis. Vispusīgam apskatam par starptautiskiem instrumentiem, kurus attiecībā uz *ne bis in idem* principu pieņēmusi Eiropas Padome, skat.: J. Vervaele, "The transnational ne bis in idem principle in the EU: Mutual Recognition and equivalent protection of human rights", (2005) *Utrecht Law Review*, I sējums, 2. numurs (decembris) 100., 103. un turpmākās lpp.

saskaņā ar šīs valsts likumu un soda izciešanas noteikumiem". Taču 4. panta 2. punkts arī nosaka, ka "iepriekšējā punkta nosacījumi nekavē atkārtotu lietas izskatīšanu saskaņā ar attiecīgās valsts likumu un soda izciešanas noteikumiem, ja ir jauni pierādījumi vai jaunatklāti apstākļi vai ja iepriekšējā procesā ir pieļautas būtiskas kļūdas, kas varēja ietekmēt lietas iznākumu".

15. Tiesa atsaucās uz Protokola Nr. 7 4. panta 2. punktu, kad tā noteica, ka *ne bis in idem* princips ir Kopienu tiesību pamatprincips [10].

Valsts tiesvedība un uzdotie jautājumi

16. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemts Spānijā ierosinātā krimināprocesā pret vairākām privātpersonām, kuras saistītas ar Spānijas sabiedrību *Minerva SA*, par olīveļļas pārdošanu.

17. No lēmuma par prejudiciālā jautājuma uzdošanu izriet, ka *Minerva SA*, kura atrodas Malagā [*Málaga*], tika nodibināta 1989. gadā nolūkā veikt olīveļļas rafinēšanu un tās pārdošanu vairumā. Šī sabiedrība pārdeva savu produkciju gan Spānijā, gan ārvalstīs. Portugālē 1997. gadā tika uzsākts kriminālprocess pret tās akcionāriem un vadītājiem, kurus es turpmāk tekstā saukšu — "apsūdzētie Portugālē". Šajā tiesvedībā acīmredzami tika atzīts, ka akcionāri un vadītāji 1993. gadā nolēma caur Setubalas [*Setúbal*] (Portugāle) ostu ievest zemas kvalitātes olīveļļu no Tunisijas un Turcijas; ka vairākas preču partijas tika nosūtītas uz Setubalu; ka par eļļu netika sniegta deklarācija muitas iestādēm, bet tā pa sauszemi tika transportēta uz Malagu Spānijā, un ka tika izstrādāta viltotu rēķinu sistēma, lai liktu noticēt, ka eļļa ir ievesta no Šveices.

18. Šķiet, ka tiesvedībā Spānijā bija apsūdzēti (turpmāk tekstā — "apsūdzētie Spānijā") arī divi no apsūdzētajiem Portugālē.

19. Lēmumā par prejudiciāla jautājuma uzdošanu ir teikts, ka, izskatot apelācijas sūdzību Portugāles tiesvedībā par *Tribunal Judicial de Setúbal — Vara Competência Mista* (Setubalas Krimināltiesa — Jauktās kompetences palāta) (turpmāk tekstā — "Setubalas Krimināltiesa") spriedumu, *Supremo Tribunal de Justiça* (Augstākā tiesa) atzina, ka "zemās kvalitātes olīveļļa Portugālē tika ievesta desmit reizes no Tunisijas un

10 — 2002. gada 15. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija (*Recueil*, I-8375. lpp.). Skat. šo secinājumu 57. punktu.

vienu reizi no Turcijas un ka Portugālē tika deklarēts mazāks daudzums par faktiski ievesto. Apsūdzētie [Portugālē] tika attaisnoti, kad noskaidrojās, ka nodarījumam iestājies noilgums [saskaņā ar Portugāles krimināl kodeksu]".

20. Man nekavējoties ir jāpaskaidro, ka iesniedzējtiesas izklāstīto faktu precizitāti dedzīgi apstrīd apsūdzētie Spānijā. Šo jautājumu es apskatīšu precīzāk, izvērtējot jautājumu par pieņemamību [11].

21. Spānijā, Malagā, 1997. gadā arī tika uzsākts kriminālprocess. *Juzgado de Instrucción* (izmeklēšanas tiesnesis) izdeva rīkojumu uzsākt saīsināto kriminālprocesu. Apsūdzētie Spānijā par šo lēmumu iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā.

22. Viņu argumenti būtībā pamatojās uz to, ka šie fakti jau tika izspriesti Portugālē. Tādējādi, ņemot vērā *res judicata* principu, par šiem faktiem nevar pieņemt nolēmumu otro reizi Spānijā. Tie arī norādīja, ka visiem apsūdzētajiem Spānijā jāpiemēro paplašināts *res judicata* princips, neņemot vērā to, ka Portugāles tiesu lēmumi attiecās tikai uz diviem no apsūdzētajiem Spānijā. Tie arī apgalvoja, ka Portugāles kriminālprocesā netika konstatēts, ka preču izcelsme būtu ārpus Kopienas.

23. Savukārt prokuratūra norādīja, ka Spānijas kriminālprocess neattiecas uz nelikumīgu eļļas importu (par ko jau ir pieņemts nolēmums Portugālē), bet attiecas uz tam sekojošo eļļas tirdzniecību Spānijā — rīcību, kuru tā uzskata par neatkarīgu no importa. Prokuratūra norādīja arī, ka Portugālē nepierādītā preču ārpuskopienas izcelsme neaizliedz citām dalībvalstīm, kurās preces ir pārdotas, paplašināt kriminālietas izmeklēšanu, lai noskaidrotu, vai preču izcelsme ir ārpus Kopienas un tās ir slepeni importētas, lai izvairītos no kopējā muitas tarifa piemērošanas.

24. Apsūdzētie uz to atbildēja, ka kontrabanda ievēr vairākas darbības un, tā kā preces tika ievestas ar mērķi tās pārdot, tad

11 — Skat. šo secinājumu 29.–33. punktu.

imports un pārdošana bija nesaraujami saistīti un nevar tikt izvērtēti atsevišķi.

25. Līdz ar to iesniedzējtiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot šādus jautājumus:

"*Attiecībā uz* res judicata *principu krimināl-procesā* šī tiesa lūdz sniegt [*CAAS*] 54. panta skaidrojumu:

1) Vai vienas dalībvalsts tiesu atzinums par to, ka iestājies likumpārkāpuma noilgums, ir saistošs citu dalībvalstu tiesām?

2) Vai personas, kas apsūdzēta likumpārkāpumā, attaisnošana, pamatojoties uz noilguma esamību, paplašinātā veidā attiecas arī uz personām, kuras tiek vajātas citā dalībvalstī, ja inkriminētie nodarījumi ir vienādi, vai, citiem vārdiem sakot, var uzskatīt, ka noilgums ir tikpat labvēlīgs personām, ko vajā citā dalībvalstī, pamatojoties uz identiskiem faktiem?

3) Ja dalībvalsts krimināltiesas atzīst, ka nav konstatēta preču ārpuskopienas izcelsme, lai būtu iespējams konstatēt kontrabandu, un attaisno apsūdzētos, vai citas dalībvalsts tiesas var paplašināt savu izmeklēšanu, lai noteiktu, vai preces, nesamaksājot muitas nodokļus, ir ievestas no trešās valsts?

Attiecībā uz jēdzienu "preču brīva kustība" šī tiesa lūdz sniegt EKL 24. panta skaidrojumu un jautā:

4) Ja dalībvalsts tiesa ir konstatējusi, ka preču nelikumīga ievešana Kopienu teritorijā nav notikusi vai ka kontrabandai ir iestājies noilgums:

a) vai var uzskatīt, ka šīs preces ir brīvā apgrozībā pārējo dalībvalstu teritorijā?

b) vai var uzskatīt, ka preču laišana tirdzniecībā citā dalībvalstī pēc preču ievešanas dalībvalstī, kurā pasludināts attaisnojošs spriedums, ir

nesaistīta un tādējādi sodāma darbība, vai, tieši pretēji, tā uzskatāma par importam raksturīgu darbību?"

26. Rakstveida apsvērumus iesniedza Spānijas apsūdzētie, izņemot Hosē Ormigu Marero [*José Hormiga Marrero*] un *Sindicatura Quiebra*, un Komisija, Spānija, Itālija, Nīderlande un Polija. Tiesas sēdē piedalījās šie paši lietas dalībnieki, izņemot Poliju, kā arī Francija.

Vērtējums

Pieņemamība

27. Saskaņā ar LES 35. pantu Spānija ir piekritusi Tiesas jurisdikcijai sniegt prejudiciālus nolēmumus par tiesību aktu, kuri pieņemti saskaņā ar Līguma par ES VI sadaļu, spēkā esamību un interpretāciju. Spānija izvēlējās LES 35. panta 3. punkta a) apakšpunktā paredzēto iespēju, ka tikai dalībvalsts tiesa, kuras nolēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību sistēmu nevar pārsūdzēt, var vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

28. Tiesas sēdē Spānija skaidroja, ka šīs lietas ietvaros iesniedzējtiesai piemērojams LES 35. panta 3. punkta a) apakšpunkts, jo tās nolēmumu, par kuru apsūdzētie iesnieguši apelācijas sūdzību [12] un saistībā ar kuru ir iesniegts lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, nav iespējams parastā kārtībā pārsūdzēt saskaņā ar valsts tiesībām. Tādējādi, piemērojot Tiesas judikatūru saskaņā ar EKL 234. pantu par to, kā saprast jēdzienu "tiesu, kuras nolēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību sistēmu nevar pārsūdzēt", iesniedzējtiesu ir pareizi uzskatīt par pēdējās instances tiesu LES 35. panta 3. punkta a) apakšpunkta izpratnē. Tādēļ lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu principā ir pieņemams.

29. Sarežģītāks jautājums par pieņemamību var rasties saistībā ar veidu, kādā nolēmums par prejudiciāla jautājuma uzdošanu ir noformēts. Lai arī neviens no lietas dalībniekiem, kuri iesniedza apsvērumus, skaidri nenorādīja, ka prejudiciālie jautājumi būtu jāuzskata par nepieņemamiem šī iemesla dēļ, daži no viņiem būtiski ir kritizējuši faktu izklāstu minētajā lēmumā par prejudiciāla jautājuma uzdošanu.

12 — Skat. šo secinājumu 21. punktu.

30. Apsūdzētie Spānijā apgalvo, ka iesniedzētiesas sagatavotais faktu apraksts, it īpaši, atstāstot Portugāles Augstākās tiesas secinājumus, vienkārši ir nepareizs.

31. Apsūdzētie savos rakstveida apsvērumos pārstāsta minētā tiesas sprieduma punktus. Arī tiesas sēdē tie vairākkārt atsaucās uz Setubalas Krimināltiesas pirmās instances spriedumu. Tie apgalvo, ka faktiski abas tiesas pēc iesniegto pierādījumu izvērtēšanas nosprieda, ka prokuratūra nav pierādījusi nelikumīgu importu, kas ir tieši pretējs apgalvojums lēmumā par prejudiciāla jautājuma uzdošanu norādītajam.

32. Līdzīgi Komisija un mazākā apmērā arī Nīderlandes valdība savos apsvērumos apgalvo, ka pieņēmums, uz kura pamata ir uzdots trešais un ceturtais jautājums (ka nelikumīgais imports un preču ārpuskopienas izcelsme *nav pierādīta*, lai varētu celt apsūdzību kontrabandā), ir skaidrā pretrunā faktu izklāstam lēmumā par prejudiciāla jautājuma uzdošanu, kā tas norādīts iepriekš [13].

33. Pēc Setubalas Krimināltiesas un Portugāles Augstākās tiesas spriedumu izvērtēšanas [14] šķiet acīmredzami, ka lēmums par prejudiciāla jautājuma uzdošanu ir neskaidrs un apkopo faktus tādā veidā, ka tie ir nepārprotamā pretrunā šiem abiem spriedumiem. No šiem spriedumiem izriet, ka apsūdzētie Portugālē tika apsūdzēti par četriem likumpārkāpumiem, pamatojoties tikai uz vienu faktu kopumu, proti, dažādu eļļu tipu importēšanu Portugālē vairākas reizes. Ar atsevišķu Setubalas Krimināltiesas rīkojumu pirmajā instancē tika atzīts, ka iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības par diviem no šiem likumpārkāpumiem. Šķiet, ka apsūdzētie Portugālē pirmajā instancē tika atbrīvoti no kriminālatbildības arī pārējās divās apsūdzībās, jo prokuratūra nebija pierādījusi nepieciešamos faktus. Portugāles Augstākā tiesa apelācijas instancē abus šos lēmumus apstiprināja. Tomēr no lietas materiāliem nav skaidrs, vai šie divi attaisnojošie nolēmumi izrietēja no kriminālprocesa likuma tiešas piemērošanas, vai no paralēli notiekošā civilprocesa, kurā šī pati tiesa izvērtēja apsūdzēto iespējamo civilatbildību [15].

34. Tomēr es neuzskatu, ka šie jautājumi būtu jāatzīst par nepieņemamiem. Atbilstoši

13 — Skat. šo secinājumu 17.–19. punktu.

14 — Abi pienācīgā veidā iesniegti kā daļa no valsts tiesas lietas materiāliem un reģistrēti Tiesā.

15 — Šajā posmā ir jāprecizē, ka mana argumentācija ir balstīta uz pieņēmumu, ka *CAAS* 54. pants ir piemērojams tikai attiecībā uz valsts krimināprocesa ietvaros pieņemtu lēmumu, bet ne uz civilprocesa ietvaros pieņemtu lēmumu.

pastāvīgajai judikatūrai, tikai valsts tiesai ir jāizlemj to jautājumu būtība, kurus tā vēlas uzdot Tiesai saskaņā ar EKL 234. pantu [16]. Valsts tiesa precizēja, ka tā lūdz Tiesas palīdzību par *CAAS* 54. pantā ietvertā *ne bis in idem* principa noteiktu aspektu piemērošanas jomu (1., 2. un 3. jautājums) un par to, ko jāsaprot ar jēdzienu "preces brīvā apgrozībā" EKL 24. panta izpratnē (4. jautājums). Tas ir acīmredzami, ka pirmie trīs jautājumi ir atbilstoši, un nevar pilnībā izslēgt, ka atbilde uz ceturto jautājumu var izrādīties nozīmīga krimināprocesā iesniedzējtiesā.

35. Attiecīgi es uzskatu, ka visi jautājumi ir pieņemami un uz tiem ir jāatbild.

Par lietas būtību

Pastāvošā Tiesas judikatūra par *ne bis in idem* principu

36. Līdz šim Tiesa *CAAS* 54. pantā noteikto *ne bis in idem* principu ir interpretējusi trīs spriedumos lietās: *Gözütok* un *Brügge* [17], *Miraglia* [18] un *Van Esbroeck* [19].

37. Turklāt Tiesa *ne bis in idem* vispārējo principu ir interpretējusi citās Kopienu tiesību jomās [20]. Visplašāk princips tika piemērots lietā par Kopienu sankciju piemērošanu Kopienas konkurences tiesībās [21]. Uz šajos secinājumos izskatāmajiem jautājumiem visvairāk attiecas spriedumi lietās *Vinyl Maatschappij* [22] un *Cement* [23].

16 — Skat. citu starpā 2004. gada 5. februāra spriedumu lietā C-380/01 *Schneider* (*Recueil*, I-1389. lpp., 21. punkts un tajā minētā judikatūra).

17 — 2003. gada 11. februāra spriedums apvienotajās lietās C-187/01 un C-385/01 (*Recueil*, I-1345. lpp.).

18 — 2005. gada 10. marta spriedums lietā C-469/03 (Krājums, I-2009. lpp.).

19 — 2006. gada 9. marta spriedums lietā C-436/04 (Krājums, I-2333. lpp.). Turklāt ģenerāladvokāts Ruiss-Harabo Kolomers [*Ruiz-Jarabo Colomer*] 2006. gada 8. jūnijā sniedza savus secinājumus lietā C-150/05 *Van Straaten* (atrodas izskatīšanā Tiesā), kuros ir izvērtēts *CAAS* 54. pantā noteiktā *ne bis in idem* principa cits aspekts.

20 — Pirmo reizi princips tika piemērots 1967. gada 15. marta spriedumā apvienotajās lietās 18/65 un 35/65 *Gutmann* (*Recueil*, 75. lpp.), saistībā ar EK ierēdņu disciplinārlietu izskatīšanu.

21 — Skat. cita starpā 2004. gada 29. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-236/01, T-239/01, no T-244/01 līdz T-246/01, T-251/01 un T-252/01 *Tokai Carbon* u.c./Komisija (*Recueil*, II-1181. lpp.), 130. un turpmākie punkti, kuros ir iekļauts Tiesas judikatūras kopsavilkums par principa piemērošanu šajā EK tiesību jomā.

22 — Minēts iepriekš 10. zemsvītras piezīmē.

23 — 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija (*Recueil*, I-123. lpp., saukts par spriedumu "*Cement*").

Judikatūra par *CAAS* 54. pantu

38. Spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* Tiesai tika uzdots jautājums, vai *CAAS* 54. pantā noteiktais *ne bis in idem* princips ir piemērojams valsts procedūrās, kuru rezultātā tiek panākta "ārpustiesas vienošanās" un prokuratūra bez tiesas iestāžu iejaukšanās var vienpusēji piedāvāt pārtraukt kriminālprocesu, ja apsūdzētais izpilda noteiktas prasības, tostarp samaksā naudas sodu. Piekrišana šiem nosacījumiem saskaņā ar valsts krimināllikumu pārtrauc turpmāku lietas izmeklēšanu par tiem pašiem faktiem.

39. Tiesa uz šo jautājumu atbildēja apstiprinoši. Pēc Tiesas domām, "ja, ievērojot šādu procedūru, turpmāka tiesvedība ir noteikti aizliegta, attiecīgā persona ir jāuzskata par tādu, kuras lietā pieņemts "galīgais spriedums" *CAAS* 54. panta izpratnē saistībā ar darbībām, kuras viņam inkriminētas" [24].

40. Tiesa pamatoja savu vērtējumu šādi.

41. Pirmkārt, tā nolēma, ka "šāda veida procedūras [..] soda par nelikumīgo darbību, kura apsūdzētajam inkriminēta" [25].

42. Otrkārt, tā uzskatīja, ka tas, ka nav iesaistīta neviena tiesa, "nerada šaubas par šo interpretāciju, jo šādi procedūras un formas noteikumi neietekmē procedūras [darbību aizliedzošo] iznākumu, [..] kuri, tā kā *CAAS* 54. pantā nepastāv skaidra norāde par pretējo, ir jāuzskata par pietiekošiem, lai piemērotu šajā tiesību normā noteikto *ne bis in idem* principu" [26].

43. Treškārt, Tiesa norādīja, ka iepriekšēja valstu krimināllikumu saskaņošana nav priekšnosacījums, lai piemērotu *CAAS* 54. pantu: "ne Līguma par Eiropas Savienību VI sadaļas noteikumos par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās [..], ne Šengenas nolīgumā vai pašā *CAAS* nav noteikts, ka *CAAS* 54. panta piemērošana būtu atkarīga no dalībvalstu krimināltiesību, kas regulē procedūras, kas pārtrauc turpmāku

24 — 30. punkts.

25 — 29. punkts (mans uzsvērums).

26 — 31. punkts.

tiesvedību, saskaņošanas vai vismaz tuvināšanas" [27].

44. Ceturtkārt, Tiesa īpaši ir uzsvērusi *CAAS* 54. panta pamatā esošo savstarpējās uzticības principu. Šis princips nozīmēja, ka "līgumslēdzēju valstu starpā pastāv valdību savstarpēja uzticība attiecībā uz to attiecīgajām krimināltiesību sistēmām un ka ikviena no minētajām valstīm ievēro citās Līgumslēdzējās valstīs spēkā esošo krimināltiesību piemērošanu pat tad, ja tās pašas valsts tiesību piemērošanas rezultātā būtu radies citāds risinājums" [28].

45. Piektkārt, Tiesa uzskatīja, ka pieņemtā interpretācija bija "vienīgā interpretācija, kura deva priekšroku [*CAAS* 54. panta] objektam un mērķim, nevis procesuāliem vai tikai formāliem jautājumiem, kuri tomēr atšķiras katrā iesaistītajā dalībvalstī, un šāda interpretācija nodrošina, ka šis princips rada pareizas sekas" [29].

46. Visbeidzot, Tiesa uzsvēra LES integrācijas mērķus. Tā atgādināja, ka "Eiropas Savienība ir izvirzījusi sev mērķi uzturēt un attīstīt Savienību kā telpu, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums un kurā tiek nodrošināta personu brīva pārvietošanās", un ka "Šengenas *acquis* (kurš ietver *CAAS* 54. pantu) iekļaušana Eiropas Savienības sistēmā ir paredzēta, lai veicinātu Eiropas integrāciju un, jo īpaši, lai sekmētu, ka Savienība straujāk kļūst par telpu, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums, kas ir tās mērķis, kuru tā attīsta un uztur" [30]. Saskaņā ar šo pamatojumu "*CAAS* 54. pantam, kura mērķis ir izvairīties no tā, ka pret personu, kas izmanto tiesības uz brīvu pārvietošanos, tiek veikta kriminālvajāšana par tām pašām darbībām vairāku dalībvalstu teritorijās, nav nozīmīgas lomas šī mērķa pilnīgā īstenošanā, ja vien tas tiek piemērots arī lēmumiem, kuri galīgi pārtrauc tiesvedību dalībvalstī, pat ja šāds lēmums tiek pieņemts, neiesaistot tiesu, un par to netiek pieņemts tiesas nolēmums" [31].

47. Es pieminēšu, ka, pieņemot lēmumu, Tiesa ņēma vērā faktu, ka tādu procedūru, kādas ir šajā lietā, piemērošana ir ierobežota, un tās parasti tiek piemērotas noziegumiem, kuri nav smagi [32]. Es arī uzsveru, ka Tiesas analīzes sākumpunkts bija tas, ka apskatāmajā saīsinātajā procedūrā patiešām tika *uzlikts sods* par konkrēto nelikumīgo darbību [33].

27 — 32. punkts.
28 — 33. punkts.
29 — 35. punkts.
30 — 36. un 37. punkts.
31 — 38. punkts.
32 — 39. punkts.
33 — Skat. 41. punktu iepriekš.

48. Lietā *Miraglia* Tiesai tika lūgts skaidrot dažādus *CAAS* 54. panta aspektus. Tā nosprieda, ka "tiesas lēmums [..], kas tika pasludināts [..] pēc tam, kad prokuratūra nolēma neturpināt kriminālvajāšanu vienīgi tāpēc, ka pret to pašu apsūdzēto un par tām pašām darbībām bija uzsākts kriminālprocess citā dalībvalstī, nav uzskatāms par lēmumu, kas ir galīgs lietā pret šo personu *CAAS* 54. panta izpratnē" [34]. Attiecīgi *ne bis in idem* princips nebija piemērojams.

49. Tiesas pamatojums lietā *Miraglia* bija līdzīgs kā lietā *Gözütok* un *Brügge*, bet tā rezultātā radās pretējs secinājums. Tāpat kā lietās *Gözütok* un *Brügge*, Tiesa nosprieda, ka tās interpretācija ir vienīgā, kas "dod priekšroku [*CAAS* 54. panta] priekšmetam un mērķim, nevis procesuāliem vai formāliem aspektiem, kas attiecīgajās dalībvalstīs ir dažādi, un [..] nodrošina minētā panta pienācīgu piemērošanu" [35]. Tomēr pretēji nospriestajam lietās *Gözütok* un *Brügge*, lietā *Miraglia* Tiesa deva priekšroku nepieciešamībai nodrošināt sodīšanu par noziegumu un mazāk uzsvēra personu brīvas pārvietošanās veicināšanu. Tā noteica, ka "šā panta [*CAAS* 54. panta] piemērošana lēmumam par krimināllietas pārtraukšanu, tādam kā pamata lietā, varētu padarīt *sarežģītāku, pat neiespējamu* jebkādu *konkrētu iespēju sodīt* par *nelikumīgu* rīcību, par ko apsūdzētajam ir izvirzīta apsūdzība, jebkurā no attiecīgajām dalībvalstīm" [36]. Tiesa uzsvēra, ka "lēmumu par lietas pārtraukšanu ir pieņēmušas dalībvalsts tiesību aizsardzības iestādes, *neizvērtējot nelikumīgo rīcību*, par ko apsūdzētajam tika izvirzīta apsūdzība" [37]. Tā turpināja, ka "kriminālprocesa uzsākšana citā dalībvalstī par tām pašām darbībām būtu apdraudēta, pat ja tas būtu tādas kriminālvajāšanas, kas varētu attaisnot pirmās dalībvalsts prokuratūras atteikumu veikt kriminālvajāšanu, pats sākums. Šādas sekas būtu acīmredzami pretrunā tādam Līguma par Eiropas Savienību VI sadaļas tiesību normu galamērķim kā tas, ko ietver LES 2. panta pirmās daļas ceturtais ievilkums, proti, saglabāt un attīstīt Savienību kā telpu, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums, kur personu brīva pārvietošanās ir nodrošināta saistībā ar piemērotiem pasākumiem [..] noziedzības novēršanai un apkarošanai" [38].

50. Visbeidzot, lietā *Van Esbroeck* Tiesai tika lūgts *inter alia* izskaidrot *CAAS* 54. pantā ietvertā jēdziena "viens un tas pats nodarījums" piemērošanas jomu. Šis jautājums radās saistībā ar kriminālprocesu, kurš tika uzsākts divās dažādās Līgumslēdzējās valstīs

34 — 30. punkts.
35 — 31. punkts.
36 — 33. punkts (mans uzsvērums).
37 — 34. punkts (mans uzsvērums).
38 — Turpat (mans uzsvērums).

(Norvēģijā un Beļģijā) [39] pret vienu un to pašu personu par vienu un to pašu nodarījumu, proti, par nelegālu narkotiku ievešanu no Beļģijas Norvēģijā. Pret apsūdzēto tika veikta kriminālvajāšana Norvēģijā par noziedzīgām darbībām — nelikumīgu vielu *importu*, un Beļģijā par noziedzīgām darbībām — to *eksportu*. Prejudiciālais jautājums bija par to, vai jēdziens "viens un tas pats nodarījums" nosaka, ka tikai faktiem ir jābūt vieniem un tiem pašiem, vai arī turklāt abu valstu krimināltiesību sistēmās tiem jābūt kvalificētiem kā vienam un tam pašam noziegumam. Citiem vārdiem sakot, vai ir nepieciešams "aizsargājamo juridisko interešu identiskums", kā to Tiesa ir noteikusi saistībā ar Kopienu sankcijām par Kopienas konkurences tiesību pārkāpumiem [40]?

51. Tiesa izvēlējās interpretēt *ne bis in idem* principu plašāk, nekā tā pirms tam to ir darījusi šajā Kopienas tiesību jomā, un nosprieda, ka, lai piemērotu *CAAS* 54. pantu, "aizsargājamo juridisko interešu identiskums" nav nepieciešams. Pēc Tiesas domām, spriedumā lietā *Van Esbroeck* "vienīgais atbilstošais kritērijs" *CAAS* 54. panta piemērošanai ir "identisku faktu pastāvēšana, ko saprot kā konkrētu apstākļu, kas nedalāmi savstarpēji saistīti, esamību" [41].

52. Lai nonāktu pie šāda secinājuma, Tiesa izmantoja to pašu argumentāciju kā spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge*.

53. Pirmkārt, tā pamatojās uz *CAAS* 54. panta gramatisko formulējumu, kurš norāda tikai uz darbību raksturu, bet neprecizē to juridisko kvalifikāciju [42].

54. Otrkārt, Tiesa pamatojās uz spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* izmatoto argumentāciju par "brīvas pārvietošanās veicināšanu" un "savstarpēju uzticību". Tā atgādināja, ka neviens no attiecīgo tiesību normu noteikumiem nenosaka, ka *CAAS* 54. pantu piemēro tikai pēc dalībvalstu krimināltiesību normu saskaņošanas vai vismaz tuvināšanas [43]. Drīzāk *ne bis in idem* princips ietver prasību, lai

39 — *CAAS* ir izmantots jēdziens "līgumslēdzējas puses" un nevis "dalībvalstis". Tiesa izmantoja jēdzienu "dalībvalsts", kad tās izskatāmajā lietā bija iesaistītas dalībvalstis (kā tas bija lietā *Gözütok* un *Brügge* un lietā *Miraglia*), bet jēdzienu — "līgumslēdzēja valsts", kad lietā bija iesaistīta Šengenas nolīguma un *CAAS* līgumslēdzēja puse, kura nav ES dalībvalsts (kā tas bija lietā *Van Esbroeck*, kurā bija iesaistīta Norvēģija). Es piedāvāju sekot Tiesas praksei.

40 — Spriedumā lietā *Cement*, iepriekš minēta 23. zemsvītras piezīmē, Tiesa nosprieda, ka "aizsargājamo juridisko interešu identiskums" ir viens no trīs nosacījumiem, kuri ir jāizpilda, lai *ne bis in idem* principu varētu piemērot Kopienas konkurences tiesībās. Skat. tālāk šo secinājumu 58. punktu un 155.–158. punktu.

41 — 36. punkts. Varbūt ir jānožēlo, ka ne Tiesa, ne ģenerāladvokāts neizmantoja spriedumu lietā *Cement*, vērtējot lietu *Van Esbroeck*.

42 — 27. punkts.

43 — 29. punkts.

Līgumslēdzēju pušu starpā pastāvētu savstarpēja uzticība to krimināltiesību sistēmām [44]. Tādēļ tas, ka vieni un tie paši fakti var būt atšķirīgi juridiski kvalificēti divās Līgumslēdzējās valstīs, nav šķērslis *CAAS* 54. panta piemērošanai.

55. Treškārt, Tiesa atsaucās uz *CAAS* 54. panta mērķi, nosakot, ka tiesības uz brīvu pārvietošanos pilnībā būtu garantētas tikai tad, ja nodarījuma izdarītājs būtu zināms, ka gadījumā, kad viņš ir bijis notiesāts un izcietis savu sodu vai viņš ar galīgu tiesas spriedumu ir attaisnots kādā dalībvalstī, viņš var brīvi pārvietoties Šengenas līguma teritorijā, nebaidoties, ka citā dalībvalstī pret viņu var tikt ierosināta krimināllieta, pamatojoties tikai uz to, ka šis nodarījums šīs otrās dalībvalsts tiesību sistēmā ir atšķirīgi kvalificēts [45].

56. Tiesa secināja, ka ņemot vērā to, ka valstu krimināltiesības nav saskaņotas, piemērojot "kritēriju, kas balstīts uz nodarījuma vai aizsargājamo juridisko interešu kvalifikāciju, radītu tik pat daudz šķēršļu pārvietošanās brīvībai Šengenas telpā, cik pastāv krimināltiesību sistēmu Līgumslēdzējās valstīs" [46].

44 — 30. punkts.

45 — 34. punkts.

46 — 35. punkts.

Judikatūra par *ne bis in idem* pamatprincipu Kopienas konkurences tiesībās

57. Spriedumā lietā *Vinyl Maatschappij* Tiesa nosprieda, ka *ne bis in idem* princips ir "Kopienu tiesību pamatprincips, kurš noteikts arī ECTK Protokola Nr. 7 4. panta 1. punktā" [47]. Tā turpināja, apgalvojot, ka šis princips "pats neaizliedz krimināltvajāšanu par to pašu pret konkurenci vērsto darbību, ja pirmais lēmums tika atcelts procesuālu iemeslu dēļ, *nepieņemot lēmumu pēc būtības par inkriminētām darbībām*, jo atceļošais lēmums šādos apstākļos *nevar* tikt uzskatīts par *"attaisnojošu", ņemot vērā šim jēdzienam piešķirto nozīmi krimināltiesībās"* [48].

58. Spriedumā lietā *Cement* Tiesa piemēroja *ne bis in idem* pamatprincipu Kopienu konkurences tiesību jomā, to pakļaujot "trīs nosacījumiem", proti, "faktu identiskumam,

47 — Minēta iepriekš 10. zemsvītras piezīmē, 59. punkts. Skat. arī spriedumu lietā *Van Esbroeck*, minēts iepriekš 19. zemsvītras piezīmē, 40. punkts.

48 — 62. punkts (uzsvērums mans). Lai atzītu acīmredzamo: protams, var pastāvēt atšķirība un tai ir jāpastāv starp a) jēdzienu attaisnošana, kurš ir aizgūts no krimināltiesībām un tiek piemērots konkurences tiesībās; un b) jēdzienu attaisnošana pašās sodu tiesībās (krimināltiesībās). Nešķiet, ka pati Tiesa būtu skaidri nošķirusi šos jēdzienus. Šī lieta arī ir saistīta ar turpmākas krimināltvajāšanas pārtraukšanu noilguma dēļ, nevis ar jau pieņemta lēmuma procesuālo atcelšanu.

likumpārkāpēja identiskumam un aizsargājamo juridisko interešu identiskumam" [49].

Miraglia Tiesa piemēroja šaurāku interpretāciju un deva priekšroku noziedzības novēršanai un cīņai ar to, nevis personu pārvietošanās brīvībai.

Saasinājumi pašreizējā judikatūrā

59. Šo lietu izvērtējums atklāj divas saasinājuma jomas pastāvošajā Tiesas judikatūrā par *ne bis in idem* principu.

60. Pirmkārt, pastāv noteikta pretruna pašā Tiesas *judikatūrā* par *CAAS* 54. pantu.

62. Turklāt spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* un lietā *Van Esbroeck* Tiesa uzsvēra *CAAS* 54. panta pamatā esošo "savstarpējās uzticības" principu un neuzskatīja, ka valstu krimināl kodeksu un kriminālprocesu saskaņošanas neesamība būtu šķērslis *ne bis in idem* principa piemērošanai. Līdz ar to spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* Tiesa šo principu piemēroja īpašai procedūrai, kuras rezultātā turpmāka kriminalvajāšana tiek pārtraukta "pirmajā" dalībvalstī. Tomēr spriedumā lietā *Miraglia* Tiesa nosprieda, ka lēmums par lietas izskatīšanu pēc būtības ir priekšnosacījums *CAAS* 54. pantā ietvertā principa piemērošanai. Tādējādi no sprieduma lietā *Miraglia* izriet, ka lietas pārtraukšana, pamatojoties tikai uz procesuālām normām, "pirmajā" dalībvalstī parasti nav pietiekama, lai pamatotu *CAAS* 54. panta piemērošanu.

61. Spriedumos lietā *Gözütok* un *Brügge* un lietā *Van Esbroeck* šķiet, ka Tiesa ir izvēlējusies plašu *CAAS* 54. panta interpretāciju, dodot priekšroku personu brīvas pārvietošanās mērķiem, nevis tiem mērķiem, kas attiecas uz noziedzības samazināšanu un sabiedrības drošību. Tomēr spriedumā lietā

63. Otrkārt, pastāv nekonsekvence *starp* judikatūru par *CAAS* 54. pantu, kurš šķietami neprasa "aizsargājamo juridisko interešu identiskumu", bet nosaka, ka *ne bis in idem* princips ir piemērojams, ja pastāv "faktu identiskums" [50] un apsūdzētie abās tiesās ir

49 — Spriedums lietā *Cement*, iepriekš minēts 23. zemsvītras piezīmē, 338. punkts. Jēdzienu "trīs nosacījumi" Pirmās instances tiesa konsekventi piemēro tās izskatāmajās lietās par konkurences tiesībām, kurās tiek izvērtēts *ne bis in idem* princips. Skat., piemēram, spriedumu lietā *Tokai Carbon*, minēts iepriekš 21. zemsvītras piezīmē, 130. un turpmākie punkti, vai kā jaunāko — 2005. gada 25. oktobra spriedumu lietā T-38/02 *Danone*/Komisija (Krājums, II-4407. lpp., 134. un turpmākie punkti).

50 — Spriedums lietā *Van Esbroeck*, minēts iepriekš 19. zemsvītras piezīmē.

vieni un tie paši [51]; un judikatūru par *ne bis in idem* principu kā "Kopienu tiesību pamatprincipu", kura šī principa piemērošanai nosaka "trīs nosacījumus", proti, "faktu identiskumu, likumpārkāpēja identiskumu un aizsargājamo juridisko interešu identiskumu" [52].

Pirmais jautājums

64. Ar pirmo jautājumu tiek lūgts paskaidrot, vai *CAAS* 54. pantā iekļautais *ne bis in idem* princips ir jāinterpretē tādējādi, ka tas ir piemērojams situācijā, kad kompetenta "pirmās" dalībvalsts tiesa ir pieņēmusi galīgo nolēmumu (*res judicata*), ar kuru tiek turpmāk aizliegts uzsākt noteiktu personu kriminālvajāšanu, jo ir iestājies noilgums saukšanai pie krimināltatbildības saskaņā ar šīs dalībvalsts krimināltiesībām.

Ievada apsvērumi

65. Pirms atbildes sniegšanas un pirmo jautājumu, manuprāt, ir nepieciešamai vairāki ievada apsvērumi.

Noilguma termiņi

66. Lielākajā daļā kontinentālo tiesību sistēmu valstij ierobežotā termiņā ir tiesības uzsākt kriminālprocesu. Ja šis termiņš ir beidzies, tiesības saukt personu pie krimināltatbildības ir noilgušas saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem. Ja kompetenta tiesa pēdējā instancē pieņem nolēmumu, ka ir iestājies noilgums saukšanai pie krimināltatbildības, šis jautājums kļūst par "*res judicata*". Šajā dalībvalstī vairs nav iespējams uzsākt kriminālprocesu pret šo likumpārkāpēju par šo pašu pārkāpumu.

67. Termiņi tiek noteikti atkarībā no katra krimināla nodarījuma smaguma pakāpes. Tomēr starp dalībvalstīm pastāv būtiskas atšķirības par to, kādiem jābūt termiņiem par aptuveni līdzīgiem likumpārkāpumiem [53].

68. Pretēji tam, Anglijas, Skotijas un Īrijas tiesību sistēmās parasti ir noteikts, ka

51 — Skat. atbildi uz otro jautājumu šo secinājumu 121.–124. punktā.

52 — Spriedums lietā *Cement*, minēts iepriekš 23. zemsvītras piezīmē.

53 — Tādējādi, piemēram, Francijā ir noteikts 10 gadu noilgums saukšanai pie krimināltatbildības par smagiem noziegumiem, 5 gadu noilgums par mazāk smagiem noziegumiem (*délits*) un tikai viena gada noilgums par nelieliem likumpārkāpumiem (*contraventions*). Spānijā saukšanai pie krimināltatbildības (lietojot šo terminu vispārējā nozīmē) ir noteikts 20, 15, 10, 5 vai 3 gadu noilgums atkarībā no iespējamā piespriežamā soda vai sankcijām, kuras var piemērot par šo likumpārkāpumu.

nepastāv noilgums saukšanai pie kriminālatbildības [54].

69. Tādējādi nepastāv noilguma kā visu dalībvalstu kriminālatiesību sistēmu pamatprincipa vienota atzīšana.

70. Var minēt vairākus iemeslus, kuri pamato noilguma noteikšanu valsts tiesām saukt personu pie kriminālatbildības. Piemēram, tiek apgalvots, ka pēc tam, kad ir pagājuši vairāki gadi, sabiedriskās kārtības dēļ ir labāk ļaut aizmirst pagātni, un nevis atdzīvināt iespējamā nozieguma rezultātā radušos sabiedrības satraukumu. Ja valsts rīkojas nevērīgi un nepieņem spriedumu par apsūdzēto noteiktajā termiņā, šāda rīcība var attaisnot sabiedrības tiesību sodīt attiecīgo fizisko personu zaudēšanu. Visbeidzot, no praktiskāka viedokļa — jo ilgāks laiks ir pagājis no iespējamā nozieguma, jo grūtāk ir iegūt pamatotus pierādījumus un pieņemt taisnīgu spriedumu.

54 — Šeit pastāv vairāki izņēmumi. Tādējādi, piemēram, līdz tā atcelšanai 2003. gadā Likums par dzimumnoziegumiem (*Sexual Offences Act*) noteica 12 mēnešu termiņu saukšanai pie kriminālatbildības par dzimumsakariem ar meitenēm, kuras nav sasniegušas 16 gadu vecumu (šī termiņa iztirzājumu skat. Lordu Palātas (*House of Lords*) spriedumā lietā *Regina* pret *J* (apelācijas sūdzības iesniedzējs), (2004) UKHL 42). Acīmredzot vispārējs noilguma termiņa trūkums neizslēdz iespējamo noteiktu principu piemērošanu, piemēram, procesa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā, kas konkrētos gadījumos var ierobežot tiesību aizsardzības iestāžu tiesības uzsākt krimināvajāšanu, kā rezultātā rodas tas pats praktiskais iznākums, izmantojot atšķirīgu intelektuālo ceļu.

71. Visiem šiem iemesliem ir saistība ar efektīvu sodīšanu un, vispārīgāk, ar sabiedrības interešu ievērošanu [55].

Ne bis in idem principa loģiskais pamatojums

72. Pretēji tam, *ne bis in idem* principam ir cits loģiskais pamatojums. Šī principa, kurš ir radies Rietumu tiesību sistēmās, attīstībai var izsekot līdz pat senajiem laikiem [56], tas

55 — Šī principa kritisku iztirzājumu un tā loģisko pamatojumu skat. vispārēji: Merle, A., un Vitu, A. *Traité de Droit Criminel, Tome II, Procédure Pénale*, ceturtais izdevums, 1979, 46. un turpmākie punkti un tajos minētā bibliogrāfija.

56 — Tādējādi, atsauces uz principu ir atrodamas jau Dēmostena darbos, kurš uzskatīja, ka "likums aizliedz vienu un to pašu cilvēku tiesāt divreiz par vienu un to pašu lietu" (Runa pret Leptinu" (355. g. p. Kr.), *Demosthenes I*, tulkojis J. H. Vince, Harvard University Press, 1962) un Romiešu tiesībās, kur tas noteikts Justiniāna *Corpus Juris Civilis* (Dig. 48.2.7.2 un Cj. 9.2.9pr: 529.–534. AD). Pirmās pierakstītās ziņas par līdzvērtīgu principu anglosakšu tiesībās minētas saistībā ar strīdu 12. gadsimtā starp Arhibiskapu Tomasu Beketu [*Thomas Becket*] un Henriju II [*Henry II*]. Bekets apgalvoja, ka klēriem, kuri ir notiesāti baznīcas tiesā, nav piemērojami turpmāki sekulārie sodi Karaļa tiesā, jo šāds turpmāks laicīgās varas sods pārkāptu baznīcas tiesības, kuras aizliedz sodīt divreiz (šīs tiesības ir pamatotas ar Sv. Džeroma [*St Jerome*] (391. AD) komentāru "*For God judges not twice for the same offence*" [Jo Dievs nesoda divreiz par vienu pārkāpumu]). Karaļa tiesneši, kurus, iespējams iespaidoja izplatītā dievbijība pret Beketu (un vēlāka viņa kanonizācija), kas notika pēc viņa noslepkavošanas Kenteberijas [*Canterbury*] katerdrālē, ko izdarīja karaļa bruņinieki, un pēc Henrija II publiskas grēku nožēlošanas pie Beketa kapenēm, sāka piemērot šo maksimu kā tiesību principu. Par šī principa vēsturi skat.: Sigler J. A. "A History of Double Jeopardy", (1963) *7 Am J of Legal History* 283. Par principa vēsturi angļu tiesībās skat. arī: Friedland, M. *Double Jeopardy*, 1969, OUP, 5.–15. lpp., un McDermott, P. *Res Judicata and Double Jeopardy*, Butterworths, 1999, 199.–201. lpp.

galvenokārt (lai arī ne pilnībā) [57] ir uzskatāms par līdzekli personas aizsardzībai pret iespējamu valsts nelikumīgu rīcību, izmatojot *jus puniendi* [58]. Nav pieļaujams, ka valsts mēģina atkārtoti notiesāt personu par jau inkriminētu noziegumu. Ja ir pieņemts spriedums un sniegtas visas attiecīgās procesuālās garantijas, un indivīda iespējamais parāds sabiedrībai izvērtēts, valsts nevar to atkārtoti tiesāt (vai kā to nosaka angļu-amerikāņu tiesību sistēma, divreiz tiesāt par to pašu nodarījumu [59]). Kā to īsumā norāda tiesnesis Bleks [*Black*] Amerikas Savienoto Valstu Augstākajā tiesā (*Supreme Court*), "pamatideja ir [..], ka nav pieļaujams, ka valsts ar visiem tās resursiem un pilnvarām atkārtoti mēģina notiesāt personu par iespējamo noziegumu, tādējādi radot tam apjukumu, izdevumus un smagus pārbaudījumus, piespiežot viņu dzīvot nepārtrauktā nemiera un nedrošības stāvoklī, kā arī palielinot iespēju, ka, lai arī jau atzīts par nevainīgu, tas varētu tikt uzskatīts par vainīgu" [60].

73. Tiesības netikt kriminālā vajātam divreiz par vienu un to pašu nodarījumu tādējādi izveidojās par cilvēktiesībām — pamattiesībām tikt aizsargātam pret valsts *jus puniendi*, un ir kodificētas vairākās starptautiskās konvencijās [61].

74. Ja tas ir *ne bis in idem* principa loģiskais pamatojums, tad tomēr saskaņā ar šo principu tiek iepriekš pieņemts, ka sabiedrībai jau bija pilnībā iespējams nokārtot attiecības ar personu, kuru tā tur aizdomās par nozieguma izdarīšanu pret sabiedrību.

75. Pastāv uzskats, ka tas var notikt tikai tad, ja ir bijusi tiesvedība pēc lietas būtības un apsūdzētā rīcību ir izvērtējuši sabiedrības norīkoti pārstāvji. Pamatojums šādam uzskatam ir atrodams ECTK Protokola Nr. 7 4. panta 2. punktā, kurš nosaka, ka lieta var tikt atkārtoti izskatīta saskaņā ar attiecīgās valsts likumu un kriminālprocesa noteikumiem, ja ir pierādījumi par jauniem vai jaunatklātiem apstākļiem vai ja iepriekšē-

57 — Spānija savos apsvērumos apgalvo, ka ar šo principu policijai un prokuratūrai tiek noteikts pienākums sagatavot un izstrādāt lietas tik efektīvi, cik vien tas iespējams. Šajā sakarā skat. *Wils, W. P. J.* "The principle of *ne bis in idem* in EC antitrust enforcement: a legal and economic analysis", (2003) *World Competition* 26(2), 131. lpp., it īpaši 138. lpp. *Ne bis in idem* principa pamatā ir arī kriminālprocesa galīguma princips. Galīguma nozīmīgums tomēr ir vairāk saistīts ar principa galveno loģisko pamatojumu, proti, personas aizsardzību pret valsts *jus puniendi*. Šajā sakarā papildus skat. *Law Commission's Report, Double Jeopardy and Prosecution Appeals* (2001. gada marts), pieejams www.lawcom.gov.uk, 37. un 38. punkts.

58 — *Ne bis in idem* principa loģiskā pamatojuma iztirzājumu saistībā gan ar anglosakšu tiesību, gan kontinentālo tiesību tradīcijām skat. spriedumā lietā *Friedland*, minēts iepriekš 56. zemsvītras piezīmē, 3.–5. punkts; spriedumā lietā *McDermott*, minēts iepriekš 56. zemsvītras piezīmē, 21. un 22. nodaļa. Jaunākais padziļinātais iztirzājums atrodams *Law Commission's Report*, 2001. gada marts, minēts iepriekš 57. zemsvītras piezīmē.

59 — Šādi princips ir skaidrots, piemēram, ASV Konstitūcijas piektajā grozījumā, kurš nosaka, ka nevienas personas "dzīvību vai personu nevar apdraudēt divreiz par vienu un to pašu pārkāpumu".

60 — Spriedumā lietā *Green* pret Amerikas Savienotajām Valstīm (1957) 355 U.S. 184, 187.-8. lpp., ko citē Friedland, minēts 56. zemsvītras piezīmē, 4. punkts.

61 — Skat. iepriekš 13. punktu un attiecīgo zemsvītras piezīmi.

jā tiesvedībā ir pieļautas būtiskas kļūdas, kas varēja ietekmēt lietas iznākumu [62]. Citiem vārdiem, sabiedrībai parasti ir dota viena iespēja tiesāt apsūdzēto, bet (izņēmuma kārtā) tai pēc sākotnējās attaisnošanas ir tiesības to darīt "otru reizi", ja a) ir jauni (nozīmīgi) fakti vai b) apsūdzētā rīcība netika pienācīgi izvērtēta pirmā kriminālprocesa laikā. ES kontekstā Protokola Nr. 7 4. pantu pilnībā var uzskatīt par tādu, kurš ietver *ne bis in idem* principa kā cilvēka pamattiesību visnozīmīgāko juridisko formulējumu.

76. Cits viedoklis ir, ka sabiedrības vienīgo iespēju nokārtot attiecības ar apsūdzēto ierobežo sabiedrības pašas noteiktais noilguma termiņš saukšanai pie kriminālatbildības, un šī paša iemesla dēļ nav nozīmes, ka lieta nav izskatīta "pēc būtības". Ievērojot šīs pieejas saprātīgo konsekvenci, manuprāt, tā tomēr var radīt vērā ņemamu satraukumu *CAAS* daudznacionālā un daudzsabiedrību vidē. Vienas "sabiedrības" kontekstā patiešām pamatoti var uzskatīt, ka sabiedrība pati ir atteikusies no iespējas nokārtot attiecības ar pārkāpēju pēc x gadu termiņa beigām. Šis pats arguments šķiet mazāk pamatots, ja tas tiek piemērots 17 sabiedrībām, proti, 13 dalībvalstīs, kuras pilnībā ir ieviesušas Šengenas *acquis*, papildus Islandē un Norvēģijā, kā *CAAS* līgumslēdzējās pusēs un Apvienotajā Karalistē [63] un Īrijā [64] attiecībā uz *inter alia* *CAAS* 54. un 58. pantu [65].

77. Tādējādi, manuprāt, šīs lietas būtība jurisprudences izpratnē ir — vai ar lēmumu pārtraukt kriminālprocesu, jo iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības, attiecīgā persona uzskatāma par "tiesātu" *CAAS* 54. panta izpratnē, tādējādi dodot tai tiesības izmatot tās pamattiesības netikt tiesātai divreiz, citiem vārdiem, nostādītai *"bis" "in idem"* situācijā. Kā es skaidrošu vēlāk,

62 — Lielākajā daļā dalībvalstu tiesību sistēmu ir piemērojami līdzīgi izņēmumi.

63 — 1. pants Padomes 2000. gada 29. maija Lēmumā 2000/365/EK par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes lūgumu piedalīties dažu Šengenas *acquis* noteikumu īstenošanā (OV L 131, 43. lpp.) un Padomes 2004. gada 22. decembra Lēmums 2004/926/EK par to, kā Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste piemēro daļu no Šengenas *acquis* noteikumiem (OV L 395, 70. lpp.).

64 — 1. pants Padomes 2002. gada 28. februāra Lēmumā 2002/192/EK par Īrijas lūgumu piedalīties dažu Šengenas *acquis* noteikumu īstenošanā (OV L 64, 20. lpp.). Tomēr attiecīgie noteikumi vēl aizvien ir jāievieš ar Padomes otro lēmumu.

65 — Tiklīdz Šveice un dalībvalstis, kuras pievienojās Eiropas Savienībai 2004. gadā, pilnībā ieviesīs Šengenas *acquis*, atšķirīgās pieejas kriminaltiesībām acīmredzot palielināsies. Skat. šo secinājumu 108.–114. punktu.

manuprāt, šis nav tas gadījums, *ja vien* šis lēmums nav pieņemts tiesvedībā, kurā lieta tika izskatīta pēc būtības. Tikai tādā gadījumā attiecīgā persona tiešām ir uzskatāma par "tiesātu", un tādējādi tai ir tiesības atsaukties uz *CAAS* 54. pantu [66].

Ne bis in idem principa piemērošanas joma

78. Lai arī *ne bis in idem* principa loģiskais pamatojums ir vispārēji atzīts un parasti ir iespējami dažādi šī principa veidi (kā to varētu sagaidīt) *CAAS* līgumslēdzēju pušu tiesību sistēmās un attīstītākās tiesību sistēmās, tomēr no salīdzinoša pārskata kopsavilkuma ir redzams, ka nepastāv vienota, precīza vispārēja šī principa tiešas nozīmes definīcija, tā piemērošanas jomas definīcija, tā piemērošanas brīža un citu ar to saistīto aspektu definīcija [67].

79. ES kontekstā vienotas pamatpieejas trūkumu pierāda fakti, ka vairāki tiesību akti un ierosinājumi, kurus saskaņā ar LES VI sadaļu pieņēmušas Kopienu institūcijas un dalībvalstis, nav definējuši *CAAS* 54. pantā noteiktā principa piemērošanas jomu [68].

66 — Skat. šo secinājumu 92.–96. punktu. Ģenerāladvokāts Ruiss-Harabo Kolomers [*Ruiz-Jarabo Colomer*] savos secinājumos lietā *Van Straaten*, minēta iepriekš 19. zemsvītras piezīmē, arī ierosina, ka *ne bis in idem* princips ir piemērojams, ja, pieņemot attaisnojošu nolēmumu, lieta ir izskatīta pēc būtības (65. un 67. punkts). Komisijas Zaļās grāmatas par jurisdikcijas kolizijām un *ne bis in idem* principu krimināl-procesā [COM(2005) 696, galīgā redakcija] 54.–56. punktā ir uzdots šis pats jautājums.

67 — Pat Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā pastāv pretrunas par Protokola Nr. 7 4. panta 1. punktā ietvertā principa precīzu piemērošanas jomu, it īpaši, vai tas pieprasa tikai faktu identiskumu vai arī aizsargājamo juridisko interešu identiskumu. Par šo jautājumu skat. tiesneša Repki [*Repki*] atšķirīgo viedokli 1998. gada 30. jūlija spriedumā lietā Nr. 25711/94 *Oliveira* pret Šveici, *ECHR Reports of Judgments and Decisions*, 1998-V. Par grūtībām šī principa piemērošanā starptautiskajā kontekstā skat. iepriekš 9. zemsvītras piezīmē minēto Vervaele un Van den Wyngaert, C. un Stessens, G. "The international non bis in idem principle: resolving the unanswered questions" (1999), *International and Comparative Law Quarterly*, 48. sējums, 779. lpp. Komisijas Zaļajā grāmatā, minēta iepriekš 66. zemsvītras piezīmē, ir plaši apskatītas *ne bis in idem* principa piemērošanas problēmas Eiropas Savienības kontekstā.

68 — Tādējādi 1987. gada Konvencija par principa *ne bis in idem* piemērošanu, minēta iepriekš 8. zemsvītras piezīmē, nav stājusies spēkā, jo to nav ratificējis nepieciešamais skaits līgumslēdzēju. Vēl nesen 1999. gadā Eiropas Padome Tamperē lūdza Padomi un Komisiju līdz 2000. gada decembrim pieņemt pasākumu programmu, ar kuru īstenotu tiesas nolēmumu savstarpējas atzīšanas principu gan krimināllietās, gan civillietās. Šī programma piedāvāja 24 vairāk vai mazāk definētus prioritārā secībā sakārtotus pasākumus. Piedāvāto pasākumu ieviešana attiecībā uz *ne bis in idem* principu faktiski netika veikta. 2003. gadā, Tiesas sprieduma lietā *Gözütok* un *Brügge* pamudināta, Grieķijas prezidentūra iesniedza priekšlikumu Padomes pamatlēmuma par "*ne bis in idem*" principa piemērošanu (OV 2003, C 100, 24. lpp.) pieņemšanai. Tā mērķis bija nodrošināt dalībvalstīs vienotu *ne bis in idem* tiesisko regulējumu, lai garantētu gan šo noteikumu interpretācijas, gan praktiskās ieviešanas vienveidību. Līdz šim dalībvalstis vēl nav vienojušās par Padomes pamatlēmumu.

Ne bis in idem *kā Kopienu tiesību* propriae naturae *princips*

80. Manuprāt, tas ir gandrīz neizbēgami, ka, ņemot vērā Eiropas Savienības tiesību mērķus, *ne bis in idem* jēdziens (kurš, kā to Tiesa norādīja spriedumā lietā *Vinyl Maatschappij*, ir Kopienu tiesību pamatprincips) tiek saprasts kā patstāvīgs vai *propriae naturae* princips. Neesot turpmākiem priekšlikumiem par Līguma grozījumiem vai par Kopienu sekundāriem tiesību aktiem, tas ir jāpilnveido un jāattīsta Tiesai, izmantojot tās "hermeneitikas monopolu" attiecībā uz šādiem Eiropas Savienības tiesību jēdzieniem [69]. Principa specifiskai piemērošanai noteiktās jomās (vai nu konkurences tiesībās, vai saistībā ar *CAAS* 54. pantu) ir jāveido daļa no pamatizpratnes par to, ko šis pamatprincips nozīmē (vai ko tam vajadzētu nozīmēt) Kopienu tiesiskajā sistēmā.

81. Es uzdrošinos apgalvot, ka priekšlikums par to, ka *ne bis in idem* princips būtu jāizprot kā patstāvīgs princips Eiropas Savienības kontekstā, nav pārāk riskants. Eiropas Savienība rada jaunu tiesību sistēmu [70], un Eiropas integrācijas process ir unikāls starptautisks veidojums. Savukārt *CAAS* 54. pants ir viens no pirmajiem veiksmīgajiem mēģinājumiem piemērot *ne bis in idem* principu daudzpusējā veidā starptautiskā kontekstā [71]. Tādējādi šķiet dabiski, ka principa definīcijai būtu jābūt *propriae naturae*, kas pielāgota šī principa piemērošanas pārnacionālā konteksta noteiktām iezīmēm.

Līdzsvars starp personu brīvu pārvietošanos un prasībām par noziedzības apkarošanu, un augsta līmeņa drošības nodrošināšanu "telpā, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums"

69 — Formulējums, ko izmatoja nelaikis tiesnesis Mančīni [*Mancini*] rakstā "The free movement of workers in the case-law of the ECJ", *Constitutional Adjudication in EC and National Law*, D. Curtin un D. O'Keefe (redaktori), 1992, Butterworths, 67. lpp. Iesākumā Tiesa sniedza definīciju Kopienu galvenajiem jēdzieniem EK līgumā. Skat., piemēram, judikatūru par "darbinieka" vai "nodarbinātības" definīcijām (kas, attiecīgi, sākās ar 1964. gada 19. marta spriedumu lietā 75/63 *Hoekstra, Recueil*, 347. lpp., 184. punkts, un 1982. gada 23. marta spriedumu lietā 53/81 *Levin, Recueil*, 1035. lpp., 11. punkts). Pašreiz tā ir pastāvīgā judikatūra, ka "Kopienu tiesību vienveidīga piemērošana un vienlīdzības princips nosaka, ka, lai noteiktu Kopienu tiesību noteikumu, kuros nav tiešas atsauces uz dalībvalstu tiesībām, nozīmi un piemērojamību, tie parasti ir jāinterpretē autonomi un vienoti visā Kopienā, ko panāk, ņemot vērā noteikumu kontekstu un attiecīgā regulējuma mērķi" (skat. *inter alia* 2003. gada 27. februāra spriedumu lietā C-373/00 *Adolf Truley, Recueil*, I-1931. lpp., 35. punkts un tajā minētā judikatūra).

70 — 1963. gada 5. februāra spriedums lietā 26/62 *Van Gend & Loos* (*Recueil*, 1. lpp., 12. punkts).

71 — Tās starptautiskās konvencijas, kuras reglamentē principa piemērošanu starptautiskajā kontekstā, ir bijušas ievērojami neveiksmīgas to ratifikācijas jautājumā. Skat. iepriekš 9. zemsvītras piezīmi.

82. Visbeidzot, uz šiem problēmjautājumiem ir nepieciešams paraudzīties plašākā kontekstā — attiecībā uz nepieciešamo līdzsvaru, kurš jāpanāk starp diviem vienlīdz svarīgiem pamatjēdzieniem: personu brīva pārvietošanās, no vienas puses, un efektīva noziedzības apkarošana un augsta līmeņa drošības nodrošināšana "telpā, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums", no otras puses.

83. Šeit es atgādinu, ka LES 29. pantā (pirmā norma VI sadaļā ar nosaukumu "Noteikumi par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās", uz kuru pamatojas *CAAS* 54.–58. pants) ir noteikts — "[..] Savienības mērķis ir nodrošināt pilsoņiem augstu aizsardzības līmeni teritorijā, kur valda brīvība, drošība un tiesiskums, organizējot dalībvalstu kopīgu rīcību policijas un tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās". Tādējādi personu brīvas pārvietošanās īstenošana ir svarīga, taču arī "augsta aizsardzības līmeņa" nodrošināšana ir tikpat svarīga. Līdzīgi arī LES 2. pants nosaka vienādu nozīmi personu brīvas pārvietošanās īstenošanai un noziedzības novēršanai un apkarošanai [72].

84. Man šķiet, lai arī personu brīva pārvietošanās nenoliedzami ir svarīga, tā nav absolūta [73]. *CAAS* mērķis ir sasniegt brīvu pārvietošanos teritorijā, kur valda brīvība, drošība un tiesiskums. Šī procesa neatņemama sastāvdaļa ir sameklēt pareizu *propriae naturae* definīciju *ne bis in idem* principam, kas ļautu izmatot brīvas pārvietošanās tiesības teritorijā, kur valda brīvība, drošība un tiesiskums un kuru raksturo augsta līmeņa drošība. Tādēļ (protams) bija nepieciešams ietvert normu, kas *CAAS* iekļautu *ne bis in idem* principu — šāda pamatjēdziena neiekļaušana būtu nopietna nepilnība. Tajā pašā laikā šim principam nedrīkst būt nesamērīga piemērojamība. Citiem vārdiem, principam ir jānosaka atbilstoša, bet ne neierobežota piemērošanas joma.

Uz pirmo jautājumu sniedzamā atbilde

85. Atbildot uz pirmo uzdoto jautājumu, Tiesa saskaras ar izvēli pēc būtības starp nolēmumu, ka tiesvedības noilgums (kura piemērošana principā nenosaka, ka obligāti jāizvērtē apsūdzētā lieta pēc būtības) ir pietiekams pamats, lai piemērotu *ne bis in idem* principu, un nolēmumu, ka, lai piemē-

72 — Kā tas skaidri norādīts spriedumā lietā *Miraglia*, skat. iepriekš 49. punktu.

73 — Tā patiešām nav absolūta EK līguma tradicionālo jēdzienu izpratnē. EKL 39. panta 3. punkts (darba ņēmēji), EKL 46. pants (uzņēmējdarbība) un EKL 55. pants (pakalpojumi) skaidri pieļauj atkāpes no personu brīvas pārvietošanās principa sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai veselības aizsardzības iemeslu dēļ. Šīs atkāpes Tiesa tālāk paplašināja judikatūrā, tās nosakot kā "obligātās prasības". Skat. šo secinājumu 110.–112. punktu.

rotu šo principu, pirmā apsūdzība daļēji ir jāizvērtē pēc būtības (un ja tas ir tā, tad līdz kādai pakāpei). Ērtības labad es turpmāk pirmo minēto saukšu par "procesuālu pieeju", pēdējo minēto par "pieeju pēc būtības".

86. Lietas dalībnieku viedokļus īsumā var apkopot šādi.

87. Apsūdzētie Spānijā būtībā izvirza argumentus par labu procesuālajai pieejai.

88. Pretēji tam, visas dalībvalstis, kuras ir iesniegušas apsvērumus, piekrīt pieejai pēc būtības. Spānija, Nīderlande, Polija un Francija būtībā norāda, ka *CAAS* 54. pants ir piemērojams tikai tad, ja kompetentā tiesa savā galīgajā nolēmumā ir izvērtējusi lietu pēc būtības un ir pieņēmusi spriedumu par apsūdzētā krimināltiesībās. Taču tas nav tādos gadījumos, kad kriminālprocess ir galīgi pārtraukts tikai tādēļ, ka ir iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības. Itālija apgalvo līdzīgā veidā, ka *CAAS* 54. pants ir piemērojams tikai tad, ja galīgais nolēmums pārtraukt kriminālprocesu noilguma dēļ ir pieņemts tiesvedības ietvaros, kurā lieta tika izvērtēta pēc būtības un kurā ir izvērtēta arī apsūdzētā krimināltiesībās.

89. Komisija, pamatojoties uz stingri praktiskiem apsvērumiem, piekrīt procesuālai pieejai. Tā uzskata, ka atkarībā no apstākļiem valsts līmenī "attaisnošana" procesuālu iemeslu dēļ var ietver un var neietvert lietas izskatīšanu pēc būtības. Lai izvairītos no sarežģījumiem, kuri var rasties valstu tiesām, ja tām ir jāizvērtē, vai agrāk citā tiesā pieņemtais spriedums faktiski ietvēra šādu izvērtējumu, Komisija kā vispārēju normu piedāvā, ka jebkurš vienā dalībvalstī pieņemts galīgais nolēmums par kriminālprocesa pārtraukšanu par tiem pašiem faktiem ir uzskatāms par galīgu nolēmumu *CAAS* 54. panta izpratnē.

90. Tiktāl es piekrītu Komisijai: patiešām nešķiet, ka valsts tiesvedība, kuras rezultātā varētu tikt pieņemts nolēmums par noilguma piemērošanu, var ietvert un var neietvert (atkarīgs tieši no tā, kā, kad un kurš ir ierosinājis piemērot noilgumu) lietas izvērtēšanu pēc būtības [74]. Tomēr uzskatu, ka

74 — Skat. 78. zemsvītras piezīmi.

kriminālprocesu, kas ir pārtraukts noilguma dēļ, neizvērtējot lietu pēc būtības, *CAAS* 54. pantā noteiktais *ne bis in idem* princips neietver.

91. Nākošajā sadaļā es izklāstīšu savu pamatojumu, kādēļ pieeja pēc būtības būtu labāks *CAAS* 54. panta interpretācijas veids. Pēc tam es izvērtēšu vairākus iebildumus pieejai pēc būtības, kurus izvirzījuši tie, kas atbalsta procesuālo pieeju.

Pieeja pēc būtības *ne bis in idem* principam un argumenti tās labā

92. Pirmkārt, pieeja pēc būtības vairāk atbilst *ne bis in idem* principa loģiskajam pamatojumam. Ievērojot šo principu, valstij ir viena iespēja izvērtēt un pieņemt spriedumu par personas izdarīto, iespējams, krimināli sodāmo darbību. Tikai tad, kad ir veikta izvērtēšana *pēc būtības*, var pamatoti apgalvot, ka attiecīgā persona ir pakļauta riskam tikt notiesātai divas reizes par vienu un to pašu nodarījumu, un ka, izņemot izņēmuma apstākļos, nav jāveic atkātots izvērtējums ("*ne bis*") par to pašu jautājumu ("*in idem*").

93. Pretēji tam, kā esmu norādījusi, noilgumiem ir atšķirīgs loģiskais pamatojums. Sabiedrība tādējādi pieņem spriedumu nevis par apsūdzēto, bet gan par objektīvi izvērtētu nozīmīgumu, kuru tā piešķir nodarījumam [75] — spriedumu, kas būtiski atšķiras katrā dalībvalstī — un tādējādi arī par to, cik ilgi valstij ir jāsaglabā tiesības sodīt.

94. Es atgādinu, ka šobrīd jautājums tiek apskatīts pārnacionālā kontekstā, kura ietvaros nav vienotas šī principa definīcijas, kā arī nav attiecīgas tieši iesaistītas ārējas iestādes [76]. Šādā kontekstā man šķiet, ka *ne bis in idem* nolūkā var tikt piešķirta un ir jāpiešķir atšķirīga nozīme a) "galīga kriminālprocesa pārtraukšanai" saistībā ar noilguma iestāšanos saukšanai pie kriminālatbildības un b) turpmāka kriminālprocesa neiespējamībai par tiem pašiem faktiem, ja persona ir "attaisnota pilnībā" pabeigtā procesā. Pat

75 — Tādējādi, piemēram, par noziegumiem saistībā ar genocīdu vairākās dalībvalstīs noilgums neiestājas, bet tās piemēro noilgumu citiem likumpārkāpumiem.

76 — Piemēŗ ECTK Protokola Nr. 7 4. panta piemērošanas joma ir skaidri ierobežota tikai līdz valsts ietvariem (t.i., katras protokola līgumslēdzējas valsts ietvariem); skat. Skaidrojošo ziņojumu par Protokolu Nr. 7, 27. punkts. Šī iemesla dēļ ne tā teksts, ne arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas sniegtais skaidrojums tomēr nav noderīga norāde pareizai *CAAS* 54. panta interpretācijai. Tas pats attiecas arī uz 1966. gada Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14. panta 7. punktu, kurš arī ir paredzēts, lai to piemērotu valsts kontekstā katras līgumslēdzējas valsts ietveros.

tikai vienas valsts kontekstā abas procedūras var novest pie vienāda rezultāta (t.i., turpmāka kriminālprocesa pārtraukšanas pret to pašu personu par tiem pašiem faktiem).

95. Lai piemērotu *CAAS* 54. pantā noteikto *ne bis in idem* principu, manuprāt, ir obligāti jābūt procesam, kurā krimināltiesa juridiski pēc būtības apskata apsūdzētā darbību un kurā tādējādi tā tiek izvērtēta [77]. Tas acīmredzami ir gadījums, kad tiek pasludināts galīgais spriedums pēc būtības. Tomēr es nepieprasītu kā obligātu šī principa piemērošanai noteikt formāla sprieduma "vainīgs" vai "nav vainīgs" esamību. Tas, manuprāt, attiecinātu uz *CAAS* 54. panta piemērošanu pārmērīgi stingrus nosacījumus un nepieņemami samazinātu tā praktisko nozīmi.

96. Tādēļ es piedāvātu, ka apsūdzētajam arī ir jābūt iespējai atsaukties uz *ne bis in idem*, ja viņš *de facto* tiek tiesāts divas reizes par vienu un to pašu nodarījumu, bet viņa lieta ir pārtraukta, jo iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības [78]. Ja valsts kriminālprocesa ietvaros ir iesaistīti jebkuri nozīmīgi apvērumi par lietas būtību, manuprāt, apsūdzētais patiešām atrodas situācijā, kurā tas tiek tiesāts divas reizes par vienu un to pašu nodarījumu [79]. Tādējādi viņam ir jāatsaucas uz *ne bis in idem* un jebkura turpmāka krimināvajāšana citā dalībvalstī pret šo pašu apsūdzēto par tiem pašiem faktiem ir veicama saskaņā ar *CAAS* 54. pantu [80]. Tas atbilst *ne bis in idem* loģiskajam pamatojumam. No tā izriet, ka, ja lēmums, ar ko konstatē noilguma iestāšanos, ir pieņemts *pirms* lietas izvērtēšanas pēc būtības, tad

77 — Pašreiz izskatāmā lieta attiecas uz *tiesas* nolēmumiem, un tādēļ šajā vērtējumā tiek lietoti šie jēdzieni. Spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* sabiedrībai līdzīgā veidā bija iespēja nokārtot attiecības ar apsūdzēto un tā šo iespēju izmatoja (tajā gadījumā, piedāvājot pirmstiesas administratīvas pārrunas, ko piedāvāja abiem apsūdzētajiem un tie piekrita, atzīstot savu vainu un piekrītot vieglākam sodam nekā būtu bijis tad, ja to lietas tiktu izskatītas pilnā procesā). Šī pamatā esošā vērtējuma daļa nav atkarīga no tā, vai tiesa formāli ir iesaistīta.

78 — Īss salīdzinošs pārskats parāda, ka parasti jautājumu, vai kriminālprocesam ir piemērojams noilgums, procesa sākumā izskata kompetentā tiesa *ex officio* (ja prokuratūra jau nav pamanījusi, ka apsūdzētais pirms tam ir tiesāts), tomēr šo jautājumu jebkurš no lietas dalībniekiem var lūgt izskatīt jebkurā kriminālprocesa stadijā, pat ja tiesa sēde ir beigusies un pierādījumi izvērtēti. Manuprāt, pēdējā minētajā gadījumā lieta pēc būtības ir izvērtēta, pat ja formāls spriedums par to nav pieņemts. Apsūdzēto, attiecībā uz kuru ir veiktas visas šīs kriminālprocesa darbības, nepārprotami valsts tiesā divas reizes par vienu un to pašu nodarījumu. Tādējādi *ne bis in idem* princips ir piemērojams.

79 — Es apzinos, ka piemērošana praksē var atšķirties katrā dalībvalstī un ka valsts tiesai "otrā" dalībvalstī varbūt jāveic papildu pieprasījumi. Tomēr, kā apskatīts šo secinājumu 117. un 118. punktā, šīs praktiskās grūtības var tikt samazinātas, izmantojot pastāvošos sadarbības mehānismus starp valstu krimināltiesām. Var būt, ka valsts krimināllikums pats nosaka, kurā brīdī apsūdzētais ir uzskatāms par tiesātu divas reizes par vienu un to pašu nodarījumu. Tā tas, piemēram, ir Amerikas Savienoto Valstu gadījumā, kur tiek uzskatīts, ka persona tiesāta divas reizes par to pašu nodarījumu brīdī, kad vērinātie ir izvēlēti un nodevuši zvērestu. Šāds noteikums ir uzskatāms par "divreiz tiesāt par to pašu nodarījumu" principa būtību, kas noteikta Piektajā labojumā. Skat. lietu *Crist* pret *Bretz* (1978), 437 U.S. 28. Šī jautājuma izvērtēšanai anglosakšu tiesību sistēmas kontekstā skat. *Friedland* darbu, minēts iepriekš 56. zemsvītras piezīmē, 2. un 3. nodaļa.

80 — Mans izvērtējums pašreiz izskatāmajā lietā ir apzināti tikai par noilguma jautājumu. Neapskatot šeit sīkos apsvērumus par pieņēmumu, kuru ģenerāladvokāts Ruiss-Harabo Kolomers īsi izklāsta savu secinājumu lietā *Van Straaten* (minēti iepriekš 19. zemsvītras piezīmē) 65. punktā, es nepiekrītu viņa viedoklim, ka visi viņa minētie piemēri noteikti ietver izvērtēšanu pēc būtības un tādējādi dod tiesības apsūdzētajam atsaukties uz *ne bis in idem*.

krimināllietas pārtraukšana, pat ja šajā izpratnē tā ir galīga, nav tāda pārtraukšana, kurai būtu piemērojams *ne bis in idem* princips [81].

97. Otrkārt, pieeja pēc būtības, manuprāt, rada labāku līdzsvaru starp diviem vēlamiem mērķiem — no vienas puses, veicināt personu brīvu pārvietošanos un, no otras puses, nodrošināt, ka tiesības uz brīvu pārvietošanos tiek realizētas telpā, kurā valda "brīvība, drošība un tiesiskums", ko raksturo augsta līmeņa drošība, kurā noziedzība tiek efektīvi kontrolēta. Kā es esmu norādījusi [82] — ne LES 2. pants, ne 29. pants nepiešķir prioritāti personu pārvietošanās brīvībai salīdzinājumā ar noziedzības novēršanu, cīņu ar to un augsta līmeņa drošības sasniegšanu. Patiesi, Tiesa spriedumā lietā *Miraglia* deva priekšroku pēdējam minētajam mērķim, nevis pirmajam. Līdzsvarojot šos vienlīdz svarīgos pamatmērķus, es secinu, ka personai, pret kuru kriminālprocess vienā dalībvalstī ir pārtraukts, neizvērtējot lietu pēc būtības, jo iestājies noilgums saukšanai pie krimināltiesību atbildības, nevar piemērot *CAAS* 54. pantu.

98. Treškārt, pieeja pēc būtības, manā skatījumā, ir ne tikai loģisks *ne bis in idem* principa jēgas piemērošanas veids, bet tā arī līdz šim ir atbalstīta Tiesas judikatūrā.

99. Visu to lietu starpā, kas ir par *CAAS* 54. pantu, Tiesa spriedumā lietā *Miraglia* skaidri noteica, ka ir jāveic lietas izvērtējums pēc būtības, lai piemērotu *ne bis in idem* principu. Spriedumā lietā *Van Esbroeck* un spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* apsūdzētie bija attiecīgi vai nu formāli tiesāti un tie bija jau izcietuši daļu no piespriestā soda, vai patiesībā tie bija atzinuši savu vainu pirmstiesas stadijā. Tādējādi gan spriedumā lietā *Van Esbroeck*, gan spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* viņi tika sodīti par minētajiem likumpārkāpumiem. Visās trīs lietās faktiski tika piemērota pieeja pēc būtības.

100. Šīs pieejas pēc būtības pareiza interpretācija turpmāk tiek attīstīta Tiesas judikatūrā par *ne bis in idem* principu konkurences tiesībās, it īpaši spriedumā lietā *Vinyl Maatschappij*. Šajā spriedumā Tiesa skaidri nosprieda, ka "[..] "attaisnošana", ņemot vērā šim jēdzienam piešķirto nozīmi krimināltiesībās, notiek tikai tad un ir piemērojams vispārējais *ne bis in idem* princips, ja tiek pieņemts nolēmums pēc būtības par inkriminētajiem faktiem" [83].

81 — Tā ir nozīme, kuru, manuprāt, ir piemēroti attiecināt uz vārdiem "attaisnots ar galīgu spriedumu", kas minēti Līguma par Konstitūciju Eiropai likumprojekta II-110. pantā. Skat. iepriekš 8. zemsvītras piezīmi.

82 — Skat. iepriekš 83. punktu.

83 — Skat. iepriekš 57. punktu.

101. Ceturtkārt, *ne bis in idem* interpretācijai visās ES tiesību jomās jābūt vienādai. Šāds secinājums izriet no LES 6. panta, kas ietverts I sadaļā ar nosaukumu "Kopīgie noteikumi" un kas piemērojams visiem trim LES pīlāriem. Līguma 6. panta 1. punkts nosaka, ka "Savienība ir dibināta, ievērojot dalībvalstu kopīgos principus — brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšanas principu un tiesiskuma principu". Tālāk 6. panta 2. punkts nosaka, ka "Savienība kā Kopienas tiesību vispārēju principu ievēro pamattiesības, ko nodrošina [..] Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām". Tādējādi *ne bis in idem* pamatprincips ir augstākā juridiskā norma ES tiesību sistēmā. Tādēļ tā interpretācijai visās darbības jomās, kuras regulē LES, tai skaitā arī Šengenas *acquis*, ir jābūt saskaņotai [84].

102. Tādējādi, *ne bis in idem* pamatprincipa piemērošanai saskaņā ar LES konkurences noteikumiem nepieciešams veikt izvērtējumu pēc būtības (kā tas ir nepieciešams), tas pats ir attiecināms uz gadījumu, kad princips tiek piemērots atbilstoši *CAAS* 54. pantam.

103. Var uzskatīt, ka *ne bis in idem* konkurences tiesībās var atšķirties un tam ir jāatšķiras no *ne bis in idem CAAS* 54. pantā. Šo argumentu es apskatu turpmāk [85]. Tomēr jautājums par to, vai *ne bis in idem* piemērošanai ir nepieciešams veikt izvērtējumu pēc būtības, attiecas uz paša principa kā tāda pamata sastāvdaļām. Šai pamata sastāvdaļai ir jābūt nemainīgai, neatkarīgi no tā, kādā tiesiskā kontekstā princips tiek piemērots. Es neredzu, kādā veidā pamatprincipa pamata sastāvdaļa var būtiski mainīties pēc tā satura atkarībā no tā, vai *ne bis in idem* tiek piemērots saskaņā ar *CAAS* 54. pantu vai vispārēji kā Kopienu tiesību pamatprincips (piemēram, konkurences tiesībās).

104. Piektkārt, pieeja pēc būtības turklāt palīdzēs novērst "kriminālās tiesas izvēles" iespēju, kuru es uzskatu par nevēlamu. Savstarpējas uzticības principa neierobežota piemērošana var radīt situāciju, kad persona apzināti izvēlas dalībvalsti saukšanai pie

84 — Šis argumentācijas pamatojums ir atrodams Tiesas judikatūrā par LES 6. panta piemērošanu. Skat., piemēram, 2003. gada 23. septembra spriedumu lietā C-109/01 *Akrich* (*Recueil*, I-9607. lpp., 58. punkts) un 2003. gada 20. maija spriedumu apvienotajās lietās C-465/00, C-138/01 un C-139/01 *Österreichischer Rundfunk* u.c. (*Recueil*, I-4989. lpp., 68. un 69. punkts). Patiešām, spriedumā lietā *Van Esbroeck*, minēts iepriekš 19. zemsvītras piezīmē, šķiet, Tiesa nešaubīgi ir piekritusi šim viedoklim, atsaucoties (40. punkts) uz spriedumu lietā *Vinyl Maatschappij* un nosakot, ka *CAAS* 54. pantā ietvertais princips ir atzīts par Kopienu tiesību pamatprincipu.

85 — Skat. 155.–158. punktu.

kriminālatbildības, kurā, kā šī persona zina, noteikti tiks pieņemts lēmums par kriminālprocesa pārtraukšanu noilguma dēļ, un tad, pamatojoties uz *ne bis in idem*, brīvi pārvietoties ES [86].

Iespējamie iebildumi pret pieeju pēc būtības

105. Iebildumi, kurus nepieciešams apskatīt, ir trīs: *CAAS* 54. panta pamatā esošā "savstarpējās uzticības" principa loma; Tiesas skaidrais noraidījums iepriekšējas saskaņošanas nepieciešamībai kā priekšnosacījumam *CAAS* 54. panta piemērošanai un praktiskās grūtības, kuras var rasties, piemērojot pieeju pēc būtības. Es tos apskatu vienu pēc otra.

106. Pirmkārt, vai pieeja pēc būtības ir saderīga ar to, ka Tiesa līdz šim ir uzsvērusi "savstarpējās uzticības" nozīmīgumu starp dalībvalstīm?

107. Spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge* un spriedumā lietā *Van Esbroeck* Tiesa patiešām uzsvēra "savstarpējās uzticības" principu [87], kas ir *CAAS* 54. panta pamatā, un dalībvalstu sadarbību krimināllietās saskaņā ar Amsterdamas līgumu [88] (kā tas tika skaidri norādīts Eiropas Padomes sapulcē Tamperē) [89].

108. Tomēr, manuprāt, "savstarpējās uzticības" jēdziens nav tik plašs, lai to varētu uzskatīt par pietiekamu pamatu *ne bis in idem* piemērošanai visiem valsts nolēmumiem par kriminālprocesa pārtraukšanu saistībā ar noilguma iestāšanos.

109. Man šķiet, ka, gluži pretēji, ir jānosaka atšķirība starp vispārēju uzticību citas dalīb-

86 — Tas nav tikai teorētisks jautājums. Tā piemēram, saudzīgās attieksmes dēļ pret likumpārkāpumiem par zagtu mākslas darbu tirdzniecību gan Beļģija, gan Nīderlande jau ilgu laiku tiek izvēlētas kā vietas tirdzniecībai ar šādiem priekšmetiem.

87 — Šim jēdzienam ir cieša saikne ar jēdzienu "savstarpējā atzīšana", kas tradicionāli ir viena no četrām Līgumā par Eiropas Savienību noteiktajām brīvībām. Tiesa savos spriedumos vairāk min "savstarpējo uzticību" nevis "savstarpējo atzīšanu", kas ir Eiropas Padomes, Komisijas un Padomes izmantotais jēdziens (skat. 89. zemsvītras piezīmi). Pieņemu, ka šie tomēr ir viena un tā paša principa divi nosaukumi.

88 — Skat. 44. un 54. punktu.

89 — "Savstarpējās atzīšanas" principu krimināllietās Eiropas Padome apstiprināja Tamperē 1999. gadā pēc Lielbritānijas priekšlikuma. Minētās Padomes secinājumos ir noteikts, ka "Eiropas Padome [..] apstiprina savstarpējas atzīšanas principu, kuram saskaņā ar tās viedokli ir jākļūst par stūrakmeni tiesu iestāžu sadarbībai Savienībā gan krimināllietās, gan civillietās. Princips ir jāpiemēro gan spriedumiem, gan citiem tiesu iestāžu lēmumiem" (Prezidentūras secinājumu 33. punkts). Saskaņā ar ievadu pasākumu programmai, ar kuru īstenotu tiesas lēmumu savstarpējas atzīšanas principu gan krimināllietās, gan civillietās un kuru pēc tam apstiprināja Padome un Komisija (OV 2001, C 12, 10. lpp.), šī principa ieviešanas "priekšnoteikums ir tas, ka dalībvalsts uzticas citu dalībvalstu krimināltiesību sistēmai. Šīs uzticības pamatā jo īpaši jābūt kopīgai apņēmībai attiecībā uz tādiem principiem kā brīvība, demokrātija un cilvēktiesību ievērošana, pamatbrīvības un tiesiskā kārtība".

valsts kriminālprocesam (tai skaitā tādiem jautājumiem kā lietas taisnīgai izskatīšanai, faktu noteikšanai, kas ir likumpārkāpuma pamatā, un pierādījumu iegūšanas un pieņemamības normām), no vienas puses, un uzticību nolēmumiem, ka likumpārkāpumu nevar izvērtēt pēc būtības, jo iestājies noilgums saukšanai pie krimināllatbildības, no otras puses. Pirmais veids ir cieņas parādīšana, ja nav veikta tiesību aktu saskaņošana, citas suverēnas valsts krimināllikuma kvalitātei un spēkā esamībai. Otrais veids ir līdzvērtīgs faktiskai minimālo kritēriju saskaņošanai [90].

110. Šeit, iespējams, varētu vilkt paralēles ar judikatūru par savstarpējas atzīšanas principu, kurš piemērojams Līguma par ES galvenajām brīvībām. Lai arī savstarpējā atzīšana ir svarīga, izņēmumi no šī principa pastāv gan īpašos LES noteikumos, gan arī judikatūras noteiktajās "obligātajās prasībās". Šis princips nosaka, ka jebkurā gadījumā tā pilnīgai piemērošanai ir nepieciešama to personu, preču vai pakalpojumu, kas atsaucas uz brīvas kustības noteikumiem, kvalifikācijai vai īpašībām ir jābūt salīdzināmām ar tām, kuras noteiktas uzņēmējā dalībvalstī vai importētājā dalībvalstī [91].

111. Šādiem izņēmumiem un "salīdzināmības" prasībai *a fortiori* ir jābūt iespējamiem Šengenas *acquis* kontekstā (kurā, lai arī saskaņā ar Amsterdamas līgumu tas ir daļa no ES tiesību sistēmas, joprojām nav pilnībā iestrādāti LES integrācijas mērķi un mehānismi). Tiem turklāt jāatbilst sadarbībai krimināltiesību jomā, kas ir delikāta valsts suverenitātes joma tiktāl, ciktāl tajā tiek kodificētas valsts sabiedrības morālās un sociālās vērtības [92].

90 — Šajā instancē Tiesa būtu rīkojusies kā likumdevējs, un tas norāda uz šādas pieejas nevēlamību.

91 — Šajā sakarā skat. S. Peers veikto analīzi "Mutual Recognition and Criminal Law in the EU: Has the Council got it Wrong?", (2004) *Common Market Law Review* 5.

92 — Piemēram, "*Le crime et la peine sont donc des phénomènes sociaux, soumis aux lois de la sociologie, et ainsi conditionnés par tous les changements apportés à l'organisation sociale, par exemple, par les variations du milieu économique et, plus encore, par l'état des croyances morales et du degré de culture de chaque époque et de chaque peuple*" (Garçon, É., 1851–1922, *Le droit pénal, origines, évolution, état actuel*, Payot, 1922, 3. lpp.). Tiesa iepriekš ir izvairījusies saskaņā ar Kopienu tiesību aktiem izvērtēt dalībvalstu veikto izvēli morāles jautājumos, ko atspoguļo to tiesību akti. 1991. gada 4. oktobra spriedums lietā C-159/90 *Grogan* (*Recueil*, I-4685. lpp.) ir klasisks piemērs, lai arī ne vienīgais šajā kontekstā. Vispārēji skat. O'Leary, S., un Fernández-Martín, J. M. "Judicially created exceptions to the free provision of services", *Services and Free movement in EU Law*, Andenas, M., un Wulf-Henning, R. (redaktori), 2002, *OUP*, 163. lpp. Ir interesanti piebilst, ka Amerikas Savienoto valstu pilnībā federālās sistēmas ietvaros Piektajā labojumā ietvertais noteikums par tiesāšanu divreiz par to pašu nodarījumu nav pārkāpts, ja pie krimināllatbildības par to pašu darbību sauc pavalsts un/vai federālā valdība. Pavalstis attiecībā viena pret otru un attiecībā pret federālo valdību tiek uzskatītas par dažādām suverēnām varām Piektā labojuma klauzulas izpratnē (lieta *Heath* pret *Alabama* (1985) 474 U.S. 82).

112. Kā piemēru var minēt kriminālatbildības vecumu — nepārprotami sabiedrības apzināta izvēle — kas būtiski atšķiras katrā dalībvalstī [93]. Nepastāvot saskaņošanai starp dalībvalstīm, manuprāt, neskaidri noteiktā "savstarpējā uzticība" nav atbilstošs pamatojums, lai "pirmajā" dalībvalstī pārtrauktu kriminālprocesu tādēļ, ka apsūdzētais nav sasniedzis kriminālatbildības vecumu, to pamatojot ar *ne bis in idem* principa piemērošanu citā dalībvalstī, kurā kriminālatbildības vecums ir noteikts mazāks. Pašreizējā Eiropas integrācijas stadijā krimināllietās šāds rezultāts nešķiet saderīgs ar vēl aizvien esošo dalībvalstu kompetences pakāpi [94].

113. Otrkārt, vai pieeja pēc būtības kā priekšnoteikumu *ne bis in idem* piemērošanai pieprasa kādu minimālu saskaņošanas līmeni starp dalībvalstu krimināltiesību sistēmām? Ja tas ir tā, tad tas nepārprotami ir pretrunā Tiesas pieņemtajai pieejai gan spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge*, gan spriedumā lietā *Van Esbroeck*.

114. Manuprāt, tikko paustie apsvērumi par savstarpējās uzticības principu ir atbilstīgi arī šeit. Tieši tāpat kā savstarpējā atzīšana saistībā ar LES noteikumiem par brīvu pārvietošanos, arī savstarpējās uzticības princips viens pats nevar efektīvi nodrošināt, ka LES VI sadaļā (policijas un tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās) noteiktie mērķi ir sasniegti. Lai pilnībā garantētu brīvu pārvietošanos kontekstā, kad attiecīgajā jautājumā ir vērā ņemamas atšķirības valstu krimināltiesībās, būs nepieciešama noteiktas pakāpes valstu krimināllikumu saskaņošana vai tuvināšana [95]. Tas diezgan skaidri attiecas uz jautājumu par noilgumu. Līdz tas nav noticis, manuprāt, savstarpējās uzticības princips nenodrošina apmierinošu pamatu *ne bis in idem* principa attiecināšanai uz *res judicata*, pamatojoties uz procesuālām darbībām, kas izriet no noilguma piemērošanas, neizvērtē-

93 — ES atkarībā no dalībvalstīm 7, 8, 13, 14, 16 un 18 gadu vecums ir noteikts kā kriminālatbildības iestāšanās vecums.

94 — Šajā sakarā mans viedoklis atšķiras no ģeneráladvokāta Ruisa-Harabo Kolomera paustā viedokļa secinājumos lietā *Van Straaten*, minēta iepriekš 19. zemsvītras piezīmē, 65. punkts.

95 — Šajā pašā ziņā skat. Schermers, H. "Non bis in idem" no: *Du Droit International au Droit de l'Intégration, Liber Amicorum Pierre Pescatore*, F. Capotorti u.c. (red.), Nomos, 601 lpp., īpaši 611. lpp. Skat. arī van den Wyngaert un Stessens darbus, minēti iepriekš 67. zemsvītras piezīmē, 792. lpp.

jot lietu pēc būtības. Ja šajā posmā mērķis ir dot priekšroku augsta līmeņa drošības nodrošināšanai telpā, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums, un nevis absolūtām brīvas pārvietošanās tiesībām, lai tas tā ir.

115. Treškārt, vai ir (kā to apgalvo Komisija) nopietnas praktiskas grūtības pieejas pēc būtības pieņemšanā? Komisija ir norādījusi uz divām galvenajām problēmām, kas varētu rasties. Pirmkārt, valsts tiesām būs jānosaka, vai "pirmajā" dalībvalstī ir veikta lietas izvērtēšana pēc būtības. Otrkārt, Komisija uztraucas, ka tā rezultātā varētu rasties diskriminējošas attieksmes gadījumi. Personas, kuras ir "attaisnotas" dalībvalstī, kurā lēmums pieņemts, izvērtējot lietu pēc būtības, varētu izmantot *ne bis in idem* principu, savukārt personas, kuras to pašu iemeslu dēļ "attaisnotas" dalībvalstī, kurā lēmums pieņemts, neizvērtējot lietu pēc būtības, nevarētu to izmantot.

116. Es nepiekrītu Komisijai.

117. Attiecībā uz argumentu par praktiskām grūtībām es nesaskatu, kādā veidā šīs grūtības būtiski atšķirtos no tām, ar kurām valstu krimināltiesas noteikti saskaras, sadarbojoties ar citu dalībvalstu krimināltiesām. Papildus *CAAS* 57. pantā noteiktajam sadarbības pienākumam jau pastāv pietiekami sadarbības mehānismi, kas nodrošina (relatīvi) jebkuru šaubu vienveidīgu risinājumu, kas valsts tiesām var rasties par citas dalībvalsts tiesas lēmumu krimināllietā, kas tai ir jāizskata. "Otrās" dalībvalsts krimināltiesai būtu pietiekami šo sadarbības procedūru ietvaros lūgt "pirmās" dalībvalsts tiesu paskaidrot, vai ir tikusi veikta lietas izvērtēšana pēc būtības.

118. Tāpat šķiet saprātīgi pieņemt, ka apsūdzētā aizstāvis lūgs izskatīt šo jautājumu otrajā tiesvedībā un uzskatīs (kā to šajā lietā darīja apsūdzēto Spānijā aizstāvis), ka attaisnošana pirmajā dalībvalstī, lai arī daļēji balstīta uz saukšanas pie kriminālatbildības noilgumu, tomēr ietvēra lietas izvērtēšanu pēc būtības.

119. Attiecībā uz argumentu par diskrimināciju — diskriminācija ir tad, ja pret salīdzināmām situācijām ir atšķirīga attieksme. Situācija, kurā apsūdzētais ir attaisnots pēc lietas izvērtēšanas pēc būtības, nav salīdzināma ar situāciju, kurā apsūdzētais ir attaisnots bez šādas izvērtēšanas. Es tādējādi

neuzskatu, ka pieeja pēc būtības varētu radīt jebkādu diskrimināciju.

Otrais jautājums

121. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai *CAAS* 54. pantā noteiktais *ne bis in idem* princips ir jāinterpretē tā, ka tas aizliedz saukt personas pie krimināltiesiskās atbildības dalībvalstī B tādēļ, ka dalībvalstī A par tiem pašiem faktiem, bet pret citām personām ierosinātais kriminālprocess ir pārtraukts, jo iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības par šiem likumpārkāpumiem.

120. Ņemot vērā iepriekš minēto, es saskaņā ar Spānijas, Itālijas, Polijas, Francijas un Nīderlandes pausto viedokli ierosinu, ka uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka pašreizējā Eiropas Savienības tiesību attīstības posmā *CAAS* 54. pants ir jāinterpretē tā, ka valsts tiesai ir saistošs citas dalībvalsts tiesas krimināltiesiskajā procesā pieņemts lēmums par to, ka ir iestājies noilgums saukšanai pie krimināltiesiskās atbildības, tikai tad, ja a) šis lēmums saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir galīgs, b) citas dalībvalsts procesā lieta tika izvērtēta pēc būtības, un c) fakti [96] un apsūdzētie ir tie paši abu tiesu procesos [97]. Valsts tiesai ir jāizlemj, vai šie nosacījumi ir izpildīti konkrētajā lietā. Ja tie ir izpildīti, turpmāka tiesvedība pret to pašu apsūdzēto vai apsūdzētiem par tiem pašiem faktiem nav pieļaujama.

122. Es atbalstu visu lietas dalībnieku iesniegtajos apsvērumos pausto viedokli — izņemot (nepārsteidzoši) apsūdzēto viedokli pamata lietā — ka šis jautājums ir vienkāršs un uz to jāatbild noliedzoši.

123. *CAAS* 54. pants skaidri nosaka, ka "personu, kuras sakarā vienā Līgumslēdzējā Pusē ir pieņemts galīgais tiesas spriedums, nedrīkst par to pašu nodarījumu saukt pie atbildības citā Līgumslēdzējā Pusē". No šīs tiesību normas teksta izriet, ka tā ir piemērojama tikai noteiktai personai vai personām, kuras ir galīgi attaisnotas vai notiesātas. Pirmais iespaids ir tāds, ka šī tiesību norma tādējādi nav piemērojama citām personām, kuras, iespējams, bija iesaistītas šajās pašās darbībās, bet kuras vēl nav tiesātas. Patiešām, Tiesa jau ir piemērojusi šo *CAAS* 54. panta

96 — Skat. atbildi uz 4.b) jautājumu, šo secinājumu 148.–154. punkts.

97 — Skat. atbildi uz 2. jautājumu, šo secinājumu 121.–124. punkts.

gramatisko konstrukciju spriedumā lietā *Gözütok* un *Brügge*, nospriežot, ka "vienīgais *ne bis in idem* principa mērķis, kā to nosaka šī tiesību norma, ir nodrošināt, ka persona, kuras lietā vienā dalībvalstī ir pieņemts galīgs spriedums, netiek tiesāta vēlreiz par tiem pašiem faktiem citā dalībvalstī" [98].

124. Šos secinājumus apstiprina arī spriedums lietā *Cement*. Šajā lietā Tiesa attiecībā uz ES konkurences tiesībām nosprieda, ka *ne bis in idem* principa piemērošana *inter alia* ir atkarīga no "pārkāpēja identiskuma" nosacījuma [99].

Trešais jautājums

125. Ar trešo jautājumu tiek jautāts, vai, ja dalībvalsts krimināltiesas atzīst, ka nav konstatēta preču ārpuskopienas izcelsme, lai būtu iespējams konstatēt kontrabandu, un tādēļ attaisno apsūdzēto, citas dalībvalsts tiesas var paplašināt izmeklēšanu, lai pierādītu, ka preces, nesamaksājot muitas nodokļus, ir ievestas no trešās valsts.

126. Kā to pareizi norāda Komisija un apsūdzētie Spānijā, šis jautājums ir balstīts uz pieņēmumu, kas ir pretrunā faktu izklāstam lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu [100]. Taču, tā kā ir norādes, ka atbilde uz šo jautājumu varētu būt noderīga iesniedzējtiesai, es to tomēr izvērtēšu.

127. Es piekrītu lielākajai daļai dalībvalstu, kas iesniegušas apsvērumus [101], ka atbilde uz šo jautājumu būtībā ir atkarīga no tā, vai lēmums, kurā pirmo reizi konstatēts fakts, atbilst *CAAS* 54. pantā noteiktajiem *ne bis in idem* principa piemērošanas nosacījumiem. Es jau esmu izvērtējusi šos nosacījumus atbildēs uz pirmajiem jautājumiem, un es atkārtoti norādu uz secinājumiem.

98 — 47. punkts (mans uzsvērums).

99 — Spriedums lietā *Cement*, minēts iepriekš 23.zemsvītras piezīmē, 338. punkts.

100 — Skat. iepriekš šo secinājumu 29. un 33. punktu. Tas tomēr ir pilnībā saderīgi ar Setubalas Krimināltiesas un Portugāles Augstākās tiesas spriedumiem, skat. iepriekš 33. punktu.

101 — Visas dalībvalstis (izņemot Franciju, kura savos mutvārdu paskaidrojumos nesniedza viedokli par trešo jautājumu) noteica, ka atbilde uz trešo jautājumu ir atkarīga no atbildēm uz pirmajiem diviem jautājumiem.

128. Es tādējādi ierosinu, ka uz trešo jautājumu jāatbild, ka pašreizējā Eiropas Savienības tiesību attīstības posmā *CAAS* 54. pants ir jāinterpretē tā, ka vienas dalībvalsts krimināltiesām ir saistošs citas dalībvalsts tiesas kriminālprocesā pieņemts lēmums tikai tad, ja a) šis lēmums saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir galīgs, b) citas dalībvalsts procesā lieta ir izvērtēta pēc būtības, un c) fakti un apsūdzētie ir tie paši abu tiesu procesos.

Ceturtais jautājums

129. Valsts tiesai ir jāizlemj, vai šie nosacījumi ir izpildīti konkrētajā lietā. Ja tie ir izpildīti, turpmāka tiesvedība pret to pašu apsūdzēto vai apsūdzētajiem par tiem pašiem faktiem nav pieļaujama un valsts tiesa nevar, paplašinot tās izvērtēšanas jomu, apstrīdēt jebkurus pirmajā lēmumā konstatētos faktus [102].

130. No otras puses, ja manis norādītie nosacījumi nav izpildīti, krimināltiesas citā dalībvalstī var, ja tas saskaņā ar valsts krimināltiesībām ietilpst tās kompetencē, sākt jaunu krimināllizmeklēšanu, lai noskaidrotu, vai ir noticis likumpārkāpums.

131. Ceturtā jautājuma teksts nozīmē, ka Portugāles Augstākā tiesa jau ir konstatējusi, ka minētās preces *nav* tikušas nelikumīgi importētas Portugālē — apgalvojums, kas ir pretrunā citām lēmuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu daļām [103]. Tomēr, ņemot vērā lēmuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu kopējo nozīmi, es, tāpat kā Komisija un visas dalībvalstis, kuras iesniedza apsvērumus, pārfrāzēšu šos jautājumus, lai varētu sniegt valsts tiesai noderīgu atbildi.

132. Ceturtais jautājums ietver divus atsevišķus jautājumus.

102 — Jāuzsver, ka manis piedāvātā atbilde nav jāuztver tā, ka tā noteikti aizliedz lietas jaunu izskatīšanu saskaņā ar ECTK Protokola Nr. 7 4. panta 2. punktu (piemēram, ja atklājas jauni pierādījumi saistībā ar jauniem vai jaunatklātiem faktiem). Tā kā šis jautājums nav uzdots lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, es to turpmāk šeit neapskatīšu.

103 — Skat. iepriekš šo secinājumu 29.–33. punktu.

4.a) jautājums

136. Izskatot pirmos trīs jautājumus, es jau esmu norādījusi, lai gan vispārējos jēdzienos, nepieciešamos elementus atbildei uz šī jautājuma abām daļām.

133. Savukārt pirmais apakšjautājums, kurš attiecas uz brīvā apritē esošu preču jēdzienu saskaņā ar EKL 24. pantu, sastāv no divām daļām.

137. Tomēr, lai sniegtu noderīgāku atbildi, es uzskatu, ka ir jānošķir brīvā apgrozībā esošu preču *administratīvi tiesiskais statuss*, no vienas puses, no *krimināltatbildības*, kas var rasties, nelikumīgi importējot Kopienā preces no trešām valstīm, no otras puses. Pirmo minēto statusu reglamentē Kopienu normas. Pretēji tam, pēdējam minētajam statusam ir piemērojams valstu krimināllikums.

134. Pirmā daļa ir par jautājumu, vai vienas dalībvalsts kriminālties konstatējums, ka nav pierādīts nelikumīgs imports, piešķir minētajām precēm neatsaucamu brīvā apgrozībā esošu preču statusu, un uz tām attiecas EKL 24. pants, un vai tas ir saistošs kriminālties citā dalībvalstī kriminālprocesā attiecībā uz šīm pašām precēm.

138. Saskaņā ar EKL 24. pantu "ražojumus, kas ievesti no trešām valstīm, uzskata par esošiem brīvā apgrozībā dalībvalstī, ja attiecībā uz šādiem ražojumiem ir ievērotas visas vajadzīgās importa formalitātes un dalībvalstī ir iekasēti visi vajadzīgie muitas nodokļi vai maksājumi ar līdzvērtīgu iedarbību, un ja par šiem ražojumiem šādi nodokļi vai maksājumi nav pilnīgi vai daļēji atmaksāti".

135. Otrā daļa atkārtoti koncentrējas uz jautājumu, vai kriminālties galīgs nolēmums par to, ka saukšanai pie krimināltatbildības par nelikumīgu importu ir iestājies noilgums, un ka uz tā pamata tiek pārtraukts arī jebkurš turpmākais kriminālprocess par nelikumīgo importu šajā dalībvalstī, ir saistošs visu citu dalībvalstu kriminālties un atbildīgām iestādēm, kurām līdz ar to ir jāpiekrīt, ka minētās preces atrodas brīvā apgrozībā.

139. Turpmāki sīki izstrādāti noteikumi ir paredzēti Kopienas Muitas kodeksā kas ir izveidots ar Padomes Regulu (EEK) Nr. 2913/92 [104] (turpmāk tekstā — "Muitas

104 — 1992. gada 12. oktobris (OV L 302, 1. lpp.).

kodekss") un ar Komisijas Regulu (EEK) Nr. 2454/93, ar ko nosaka īstenošanas noteikumus Muitas kodeksam (turpmāk tekstā — "Īstenošanas regula") [105].

140. Atbilstoši EKL 24. pantam un attiecīgiem Muitas kodeksa un Īstenošanas regulas tiesību noteikumiem [106] par brīvā apgrozībā esošām precēm ir uzskatāmas preces, ja to izcelsme ir trešās valstīs, kuras pienācīgā kārtā ir importētas vienā dalībvalstī saskaņā ar EKL 24. pantā noteiktajām prasībām [107]. Ja preces ir ievestas no trešās valsts un laistas brīvā apgrozībā, tās iegūst Kopienas preču statusu [108]. Preču laišana brīvā apgrozībā nozīmē "ar preču ievešanu saistīto formalitāšu izpildi un jebkādu likumā noteikto nodokļu uzlikšanu" [109]. Pastāv pieņēmums, ka visas preces, ko pārvadā Kopienā, uzskata par brīvā apgrozībā esošām precēm, ja vien nav pierādīts pretējais [110].

141. Saskaņā ar piemērojamām Kopienu tiesību normām muitas iestādēm joprojām ir tiesības, ievērojot Tiesas judikatūrā noteiktās robežas par samērīguma principu un brīvu preču apriti [111], pārbaudīt to dokumentu īstumu, kuri nosaka preču statusu, un veikt izmeklēšanas darbības ar nolūku nodrošināt, ka tiek ievēroti muitas noteikumi [112]. Nelikumīgi ievestu preču vai nelikumīgi apgrozībā laistu preču gadījumā Muitas kodekss un Īstenošanas regula nosaka, ka šādas preces rada muitas parādu, kas jānomaksā atbildīgajai personai [113].

142. Tādējādi, tiklīdz ievešanas formalitātes ir nokārtotas un visi attiecīgie maksājumi samaksāti, no trešām valstīm ievestām precēm ir brīvā apgrozībā esošu preču statuss un tās bauda visas ar to saistītās tiesības saskaņā ar Kopienu tiesību normām. Valsts iestādēm ir saistošas šīs Kopienu tiesību normas. Citu dalībvalstu iestādēm ir jāpieņem, ka valsts muitas iestāžu paziņojums, ka preces ir brīvā apgrozībā, ir spēka esošs, kamēr nav pierādīts pretējais. Pēdējā gadījumā ir jāmaksā no tā izrietošais muitas parāds. Šajā brīdī Kopienu muitas tiesību noteiktie atvieglojumi beidz pastāvēt.

105 — 1993. gada 2. jūlijs (OV L 253, 1. lpp.). Šīs regulas konsolidētā versija ir pieejama tīmeklī http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1993/en_1993R2454_do_001.pdf.

106 — Kopienas Muitas kodeksa 4. panta 6. un 7. punkts un Īstenošanas regulas 313. pants.

107 — 1976. gada 15. decembra spriedums lietā 41/76 *Donckerwolcke* un *Schau* (*Recueil*, 1921. lpp.) un 1990. gada 22. marta spriedums lietā C-83/89 *Houben* (*Recueil*, I-1161. lpp.).

108 — Muitas kodeksa 4. panta 6. un 7. punkts un 79. pants.

109 — Muitas kodeksa 79. pants.

110 — Īstenošanas regulas 313. panta 1. punkts.

111 — Par nosacījumiem, kas saskaņā ar EKL 28. un 30. pantu piemērojami importa kontrolēm un pārbaudēm pēc 1993. gada, skat. P. Oliver, piedaloties M. Jarvis, *Free Movement of Goods in the European Community*, ceturtais izdevums, 2003, Sweet & Maxwell, 6.10., 7.04. un 12.12.–12.20. lpp.

112 — Muitas kodeksa 250. pants.

113 — Skat. Muitas kodeksa VII sadaļas ar nosaukumu "Muitas parāds" 2. nodaļu "Muitas parāda rašanās".

143. Tātad Kopienu tiesību normas attiecas vienīgi uz nelikumīgā importa administratīvo tiesību aktu aspektiem. Tie nav paredzēti, lai saskaņotu muitas likumpārkāpumu tiesisko regulējumu valstu krimināllikumos. Dalībvalstis ir saglabājušas pilnvaras uzlikt sodu par Muitas kodeksa likumpārkāpumiem [114] atbilstoši Tiesas noteiktajiem nosacījumiem, it īpaši saistībā ar samērīgumu. Tādējādi jautājums par to, vai nelikumīgs imports ir muitas likumpārkāpums, kurš (papildus muitas parādam saskaņā ar administratīvajiem tiesību aktiem) rada krimināl atbildību, ir jāatbild saskaņā ar piemērojamo valsts krimināllikumu.

144. Skaidrs, ka šāda likumpārkāpuma sastāvdaļas, kas attiecas uz jautājumu, vai ir bijis nelikumīgs imports Kopienā, reglamentē attiecīgās Kopienu tiesību normas. Šajā sakarā Kopienu tiesību normām ir nozīme, lai noteiktu, vai saskaņā ar valsts krimināllikumu ir veikts muitas likumpārkāpums. Neatkarīgi no tā, vai šādi faktu konstatējumi ir veikti konkrētajā krimināllietā, rastos jautājums, kā un kad radies jautājums par noilgumu šajā lietā.

145. No tā izriet, kā es jau pirms tam norādīju savā atbildē uz trešo jautājumu, ka pašreizējā Eiropas Savienības tiesību attīstības posmā, ja ir izpildīti visi *CAAS* 54. pantā noteiktie nosacījumi *ne bis in idem* principa piemērošanai, turpmākais kriminālprocess pret to pašu apsūdzēto vai apsūdzētiem par tiem pašiem faktiem nav pieļaujams, un valsts krimināltiesa nevar apstrīdēt nevienu pirmajā nolēmumā konstatēto faktu [115].

146. Tomēr pretējā gadījumā vienas dalībvalsts krimināltiesām tomēr nav saistoši citas dalībvalsts krimināltiesu iepriekšējie konstatējumi.

147. Novērtējums, vai minētajām precēm ir "Kopienas preču" statuss vai arī to ievešana Kopienā ir muitas likumpārkāpums, par kuru iestājas krimināl atbildība, ir jāveic valsts tiesai, kurai, lai noteiktu, vai preces ir "brīvā apgrozībā", ir jāpiemēro attiecīgie Kopienu tiesību noteikumi (tas ir, EKL 28. pants, Muitas kodekss un tā Īstenošanas regula) un

114 — Skat. it īpaši 1982. gada 26. oktobra spriedumu lietā 240/81 *Einberger* (*Recueil*, 3699. lpp.); skat. arī 1988. gada 20. septembra spriedumu lietā 252/87 *Kiwall* (*Recueil*, 4753. lpp., 11. punkts).

115 — Skaidrs, ka tie paši nosacījumi, kas minēti iepriekš 102. zemsvītras piezīmē par ECTK Protokola Nr. 7 4. panta 2. punkta piemērošanu, ir attiecināmi arī uz šo jautājumu.

attiecībā uz kriminālatbildību — attiecīgās valsts tiesību normas par muitas likumpārkāpumiem.

4.b) jautājums

148. Ar šī jautājuma otro daļu būtībā tiek jautāts, vai, lai piemērotu *CAAS* 54. pantu, preču ievešana un tam sekojošā preču tirdzniecība ir uzskatāmas par vienu darbību vai par divām atsevišķām darbībām.

149. Jēdzienu "tās pašas darbības" *CAAS* 54. panta izpratnē Tiesa ir interpretējusi spriedumā lietā *Van Esbroeck*. Tā nosprieda, ka "vienīgais kritērijs", kam ir nozīme šīs normas piemērošanā, ir "nodarījuma būtības kvalificēšana, ko saprot kā konkrētu apstākļu, kas nedalāmi savstarpēji saistīti, esamību" [116]. Tiesa uzskatīja, ka fakti ir kvalificējami kā "tās pašas darbības", ja tie veido "faktu kopumu, kas ir savstarpēji nedalāmi saistīti laikā, telpā un pēc to objekta" [117].

116 — 36. punkts.

117 — 37. punkts.

150. Faktus lietā *Van Esbroeck* (narkotisko vielu imports un eksports starp dažādām līgumslēdzējām valstīm) Tiesa *principā* uzskatīja par "tām pašām darbībām" *CAAS* 54. panta izpratnē [118]. Tomēr, tā kā šī problēma saistībā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu radās attiecībā uz jautājumu par faktu, tas bija jāizlemj valsts tiesai.

151. Vai preču imports un to laišana tirgū ir "faktu identiskums", kas jāsaprot kā "faktu kopums, kas ir savstarpēji nedalāmi saistīti laikā, telpā un pēc to objekta"?

152. Es neuzskatu, ka tas noteikti tā ir. Nelikumīgs preču imports, kuru saprot kā preču ievešanu ES muitas teritorijā, nemaksājot attiecīgās muitas nodevas vai neievērojot citus importēšanas noteikumus, *noteikti vai automātiski neietver* arī šo preču pārdošanu trešām personām šajā teritorijā. Piemēram, var viegli iecerēt nelikumīgu preču importu savam patēriņam, šādā gadījumā neveicot preču pārdošanu vispār. Tāpat

118 — Turpat. Patiešām, preces, kuras tiek pārvestas pāri robežai, vienlaicīgi tiek gan eksportētas no vienas līgumslēdzējas valsts iestādes teritorijas, gan importētas otras iestādes teritorijā. Uzskatīt, ka šāds darbību kopums sastāv no divām nošķirtām darbībām, kā to pareizi uzver ģenerāladvokāts Ruiss-Harabo Kolomers secinājumos lietā *Van Esbroeck*, būtu pretrunā LES noteiktā iekšējā tirgus pamatā esošajiem mērķiem un principiem: skat. viņa secinājumus lietā *Van Esbroeck*, minēta iepriekš 19. zemsvītras piezīmē, 52. punkts.

līdzīgi ir iespējams, ka viena persona veic nelikumīgu importu, kam seko preču pārdošana citā dalībvalstī, ko veic cita persona. Šādā gadījumā pastāvētu divi faktu kopumi, kuros iesaistītas divas atšķirīgas personas, divas atšķirīgas vietas un divi atšķirīgi laiki.

153. Tāpēc, manuprāt, nelikumīgs preču imports un šo pašu preču tirdzniecība ne vienmēr ir "faktu kopums, kas ir savstarpēji nedalāmi saistīti laikā, telpā un pēc to objekta". Līdz ar to tie ne vienmēr ir "tās pašas darbības" *CAAS* 54. panta izpratnē, kā to interpretē Tiesa spriedumā lietā *Van Esbroeck*. Vai, kā to formulē iesniedzējtiesa, nelikumīgi importētu preču tirdzniecība ne vienmēr ir importēšanas neatņemama sastāvdaļa.

154. Protams, var pastāvēt tādi apstākļi, kuros nelikumīga importēšana un tai sekojošā kontrabandas preču tirdzniecība ir patiešām nesaraujami saistītas [119], un tos var uzskatīt par tiem pašiem faktiem sprieduma lietā *Van Esbroeck* izpratnē. Tas ir jāizlemj valsts tiesai.

119 — Piemēram, ja importētājs jau ir vienojies par pārdošanu vai vienojas neilgi pēc nelikumīgā preču importa.

155. Ir jāvērš uzmanība uz atšķirību pieejās, kas paustas spriedumā lietā *Van Esbroeck* un spriedumā lietā *Cement*. Spriedumā lietā *Cement*, piemērojot *ne bis in idem* principu kā ES konkurences tiesību pamatprincipu, Tiesa noteica, ka tā piemērošana ir pakļauta "trīs nosacījumiem", proti, "faktu identiskumam, likumpārkāpēja identiskumam un aizsargājamo juridisko interešu identiskumam" [120]. Pretēji tam spriedumā lietā *Van Esbroeck* Tiesa skaidri nosprieda, ka "aizsargājamo juridisko interešu identiskums" *nav* obligāts priekšnoteikums *CAAS* 54. panta piemērošanai. Pietiek ar faktu identiskumu.

156. Ja — kā es to daru — pieņem [121], ka loģiski būtu, ja *ne bis in idem* principa piemērošana būtiski neatšķirtos atkarībā no tā, vai to piemēro saskaņā ar *CAAS* 54. pantu vai kā Kopienu tiesību pamatprincipu, ir nepieciešams izlīdzināt pretrunas šajās divās lietās.

157. Manuprāt, nošķirošais faktors ir tas, ka spriedumā lietā *Cement* Tiesa piemēroja *ne bis in idem* principu attiecībā uz Kopienas

120 — Spriedums lietā *Cement*, minēts iepriekš 23. zemsvītras piezīmē, 338. punkts. Skat. arī 1987. gada 18. novembra spriedumu lietā 137/85 *Maizena* (*Recueil*, 4587. lpp.), kurā Tiesa noraidīja *ne bis in idem* principa piemērošanu, jo divām Kopienu tiesību normām (kas attiecībā uz prasības iesniedzējiem valsts tiesvedībā piemēro noteikumu par diviem vērtspapīriem saistībā ar vienu un to pašu eksporta licenci) bija dažādi mērķi. Tādējādi Tiesa skaidri izmantoja aizsargājamo juridisko interešu identiskuma kritēriju kā priekšnoteikumu *ne bis in idem* principa piemērošanai. Šajā sakarā skat. 2005. gada 12. jūlija spriedumu lietā C-304/02 Komisija/Francija (Krājums, I-6263. lpp., 84. punkts) un skat. arī iepriekš 49. zemsvītras piezīmē minēto judikatūru.

121 — Skat. šo secinājumu 101.–103. punktu.

iestāžu pilnvarām noteikt sodu uzņēmumiem saskaņā ar ES konkurences tiesību noteikumiem — tas ir, tikai stingri pārnacionālā kontekstā un ievērojot *vienu* tiesību sistēmu, kuru reglamentē *vienveidīgs* normu kopums. Šādos apstākļos aizsargājamās juridiskās intereses pēc definīcijas jau ir noteiktas ES konkurences tiesību normās, un tās ir vienas un tās pašas visā Kopienā. Tādējādi ir pamatoti, ka Tiesa šajā "vienotajā" kontekstā pieprasa, ka ir jāpastāv "aizsargājamo juridisko interešu identiskumam" kā vienam no *ne bis in idem* principa piemērošanas priekšnosacījumiem.

158. Savukārt *ne bis in idem* formulējums *CAAS* 54. pantā ir skaidri paredzēts, lai to nepiemērotu vienā vienotā tiesību sistēmā. Drīzāk tas ir paredzēts, lai Šengenas nolīguma sistēma reglamentētu noteiktus jautājumus par dalībvalstu sadarbību krimināllietās. Šajā kontekstā varētu uzskatīt, ka dažādās valstu tiesiskās sistēmas ar krimināllikumu starpniecību aizsargā dažādas tiesiskās intereses. Kā to lietā *Van Esbroeck* norādīja gan ģenerāladvokāts [122], gan Tiesa [123], pieprasīt "aizsargājamo juridisko interešu identiskumu" kā priekšnoteikumu *CAAS* 54. pantā noteiktā *ne bis in idem* principa piemērošanai nozīmētu atņemt principam jebkādu saturu un efektivitāti tā mērķa par brīvu personu pārvietošanos sasniegšanai.

159. Visbeidzotco ir jānorāda, ka dažādām pieejām spriedumā lietā *Cement* un spriedumā lietā *Van Esbroeck* var būt vērā ņemama nozīme, nosakot *CAAS* 54. panta piemērošanas jomu. Tādējādi saskaņā ar spriedumā lietā *Van Esbroeck* pieņemto plašo pieeju jebkurā gadījumā, ja persona valsts krimināltiesā ir apsūdzēta vairākos noziegumos par vieniem un tiem pašiem saistītiem faktiem, galīga atbrīvošana no atbildības par vienu no apsūdzībām ir pietiekama, lai piemērotu *ne bis in idem* saskaņā ar *CAAS* 54. pantu [124].

122 — Ģenerāladvokāta Ruisa-Harabo Kolomera secinājumi lietā *Van Esbroeck*, minēta iepriekš 19. zemsvītras piezīmē, 45.–48. punktam. Kā es esmu norādījusi iepriekš (skat. 67. zemsvītras piezīmi) — Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra nav vienota par to, vai aizsargājamo juridisko interešu identiskums ir priekšnoteikums *ne bis in idem* piemērošanai vai arī ir pietiekami tikai ar faktu identiskumu.

123 — Skat. 56. punktu.

124 — Kā piemēru pieņemsim, ka apsūdzētais ir apsūdzēts par trīs krimināldarbumiem saistībā ar vieniem un tiem pašiem faktiem. Kompetentā krimināltiesa, neizvērtējot lietu pēc būtības, pieņem rīkojumu, ka saukšanai pie krimināltiesas par diviem pārkāpumiem ir iestājies noilgums. Pēc tiesas sēdes tā, pieņemot galīgo spriedumu, attaisno apsūdzēto trešajā apsūdzībā, jo nav pietiekamu pierādījumu, lai uzturētu apsūdzību. Piemērojot sprieduma lietā *Van Esbroeck* secinājumus, ir nepieciešama tikai apsūdzētā un materiālo faktu identitāte, bet ne "aizsargājamo juridisko interešu identiskums". Tādējādi apsūdzētais var atsaukties uz *ne bis in idem* saskaņā ar *CAAS* 54. pantu pat attiecībā uz pirmo un otro apsūdzību.

Secinājumi

160. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka Tiesai ir jāsniedz šādas atbildes uz *Audiencia Provincial de Málaga* uzdotajiem jautājumiem:

1) pašreizējā Eiropas Savienības tiesību attīstības posmā Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants ir jāinterpretē tā, ka valsts tiesai ir saistošs citas dalībvalsts tiesas krimināprocesā pieņemts lēmums par to, ka ir iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības, tikai tad, ja a) šis lēmums saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir galīgs, b) citas dalībvalsts procesā lieta tika izvērtēta pēc būtības un c) fakti un apsūdzētie ir tie paši abu tiesu procesos. Valsts tiesai ir jāizlemj, vai šie nosacījumi ir izpildīti noteiktajā lietā. Ja tie ir izpildīti, turpmāka tiesvedība pret to pašu apsūdzēto vai apsūdzētajiem par tiem pašiem faktiem nav pieļaujama;

2) tā kā Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants ir piemērojams tikai attiecībā uz vienu un to pašu apsūdzēto, tas neaizliedz saukt personas pie kriminālatbildības vienā dalībvalstī tādēļ, ka citā dalībvalstī par tiem pašiem faktiem, bet pret citām personām ierosinātais krimināprocess pārtraukts, jo iestājies noilgums saukšanai pie kriminālatbildības par inkriminētajiem likumpārkāpumiem;

3) pašreizējā Eiropas Savienības tiesību attīstības posmā Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants ir jāinterpretē tā, ka valsts tiesai ir saistošs citas dalībvalsts tiesas krimināprocesā pieņemts lēmums tikai tad, ja a) šis lēmums saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir galīgs, b) citas dalībvalsts procesā lieta tika

izvērtēta pēc būtības un c) fakti un apsūdzētie ir tie paši abu tiesu procesos. Valsts tiesai ir jāizlemj, vai šie nosacījumi ir izpildīti noteiktajā lietā. Ja tie ir izpildīti, turpmāka tiesvedība pret to pašu apsūdzēto vai apsūdzētajiem par tiem pašiem faktiem nav pieļaujama un valsts tiesa nevar, paplašinot tās izvērtēšanas jomu, apstrīdēt jebkurus pirmajā lēmumā konstatētos faktus;

4) a) atbilde uz 3. jautājumu ir nemainīga neatkarīgi no tā, vai krimināltiesa pirmajā dalībvalstī ir izlēmusi, ka inkriminētie fakti nav pierādīti, vai ka saukšanai pie kriminālatbildības par attiecīgo likumpārkāpumu vai attiecīgajiem likumpārkāpumiem ir iestājies noilgums saskaņā ar attiecīgās valsts krimināllikumu;

b) nelikumīgs imports un no tā izrietošā preču tirdzniecība nav "tās pašas darbības" Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. panta izpratnē, ja vien tie nav savstarpēji nedalāmi saistīti laikā, telpā un pēc to objekta. Valsts tiesai ir jāizlemj, vai šie nosacījumi ir izpildīti konkrētajā lietā.